

ex libris

nos Neve:

YALE
MEDICAL LIBRARY

HISTORICAL
LIBRARY
The Harvey Cushing Fund

LOTHARIUS, Giov. Canti (=INNOCENTIUS III PAPA): Liber de ~~utili-~~utilitate conditionis humanae. Paris, P. Le Dru pour J. Petit (1499).

Petit livre extrém. rare, inconnu à tous les bibliographes, exceptés Murrey 332 et Polain-B 2167.

Polain mentionne cet ex-ci, proven. de la bibl. de Jos Nève, et c'est alors le deux. ex. connu !

the copy in B. H.

*Liber de Contemptu Mundi, Sive
de Misericordia Humanae Conditionis*

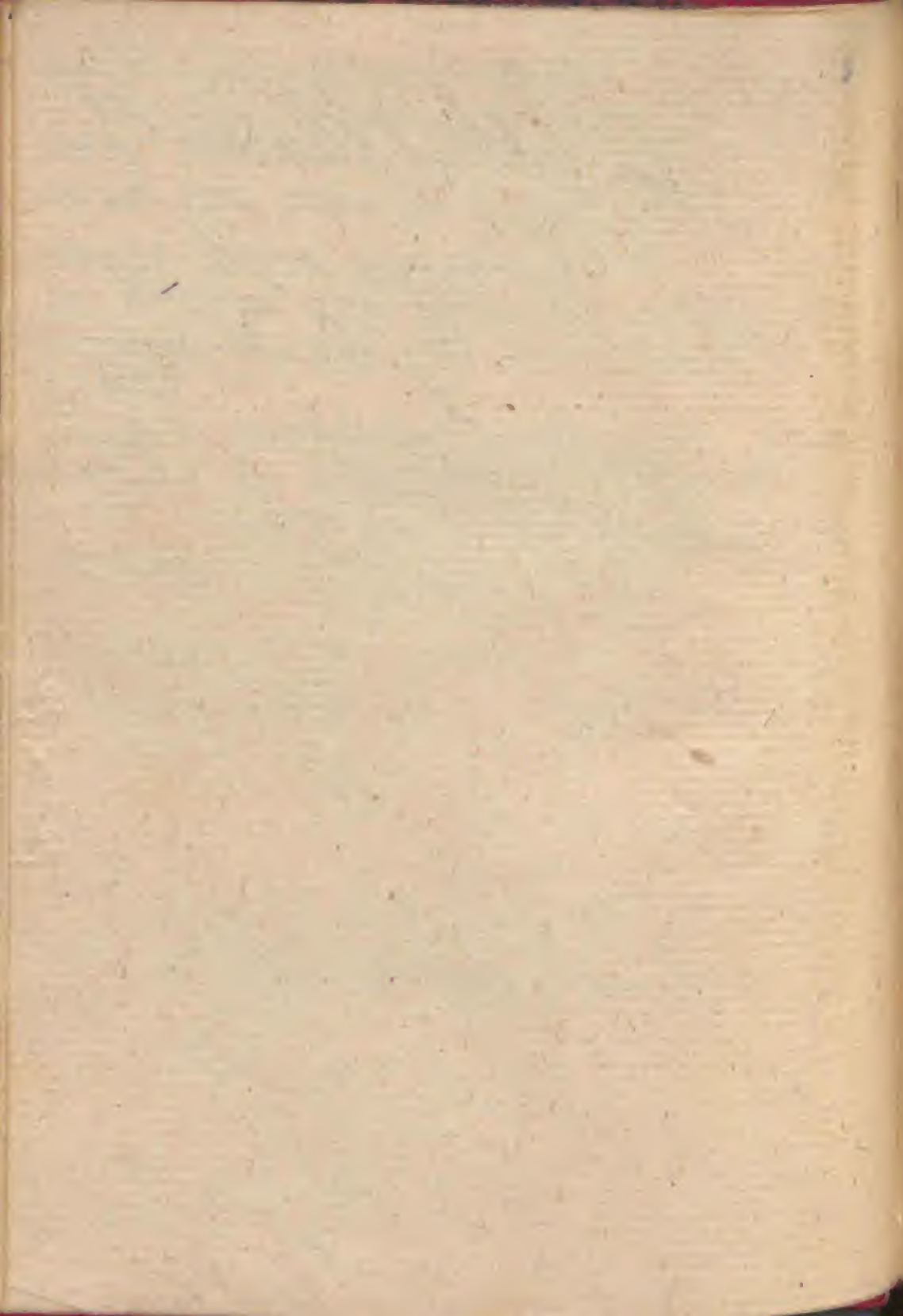

Libbe Mammes

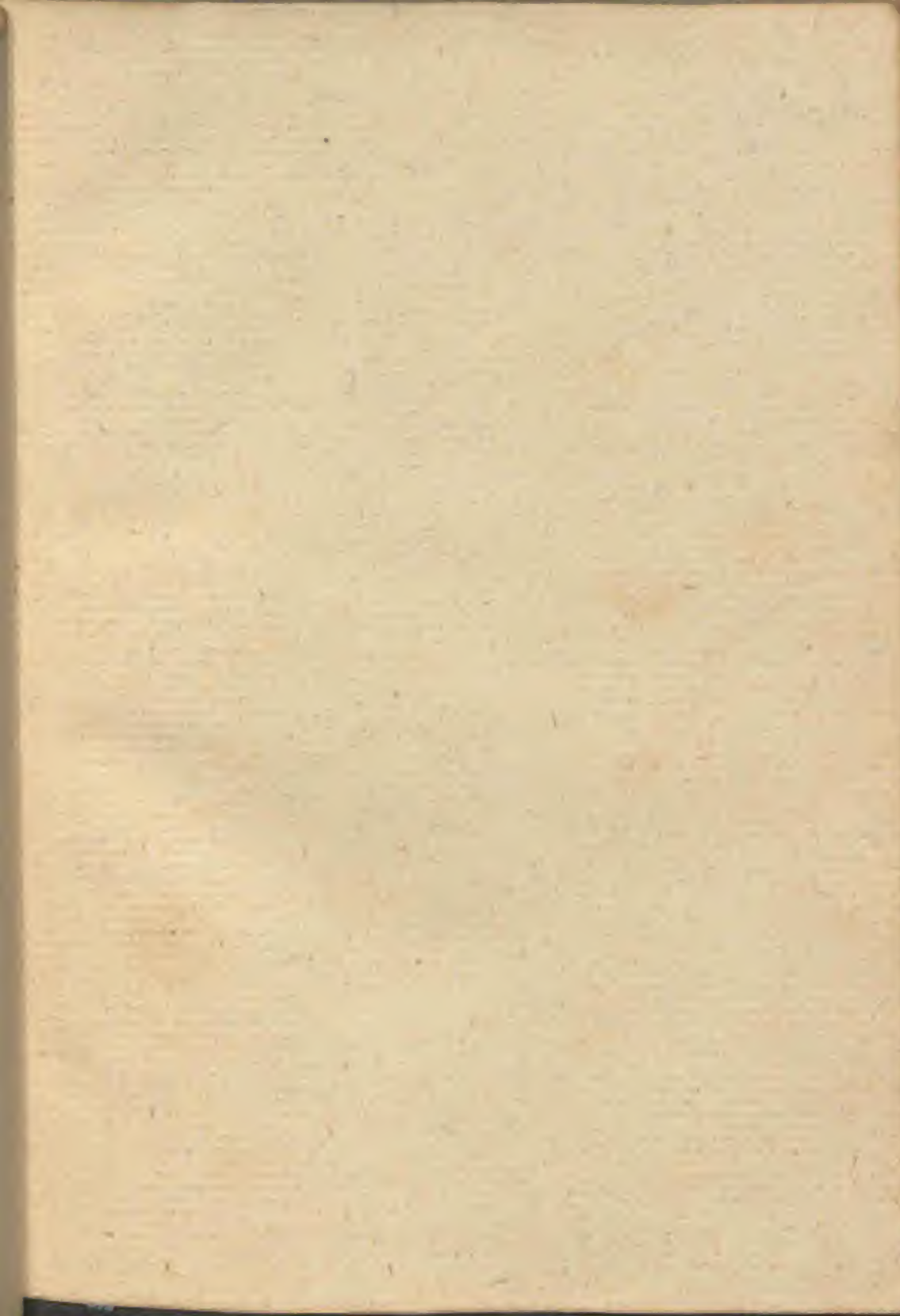
Rb 8004

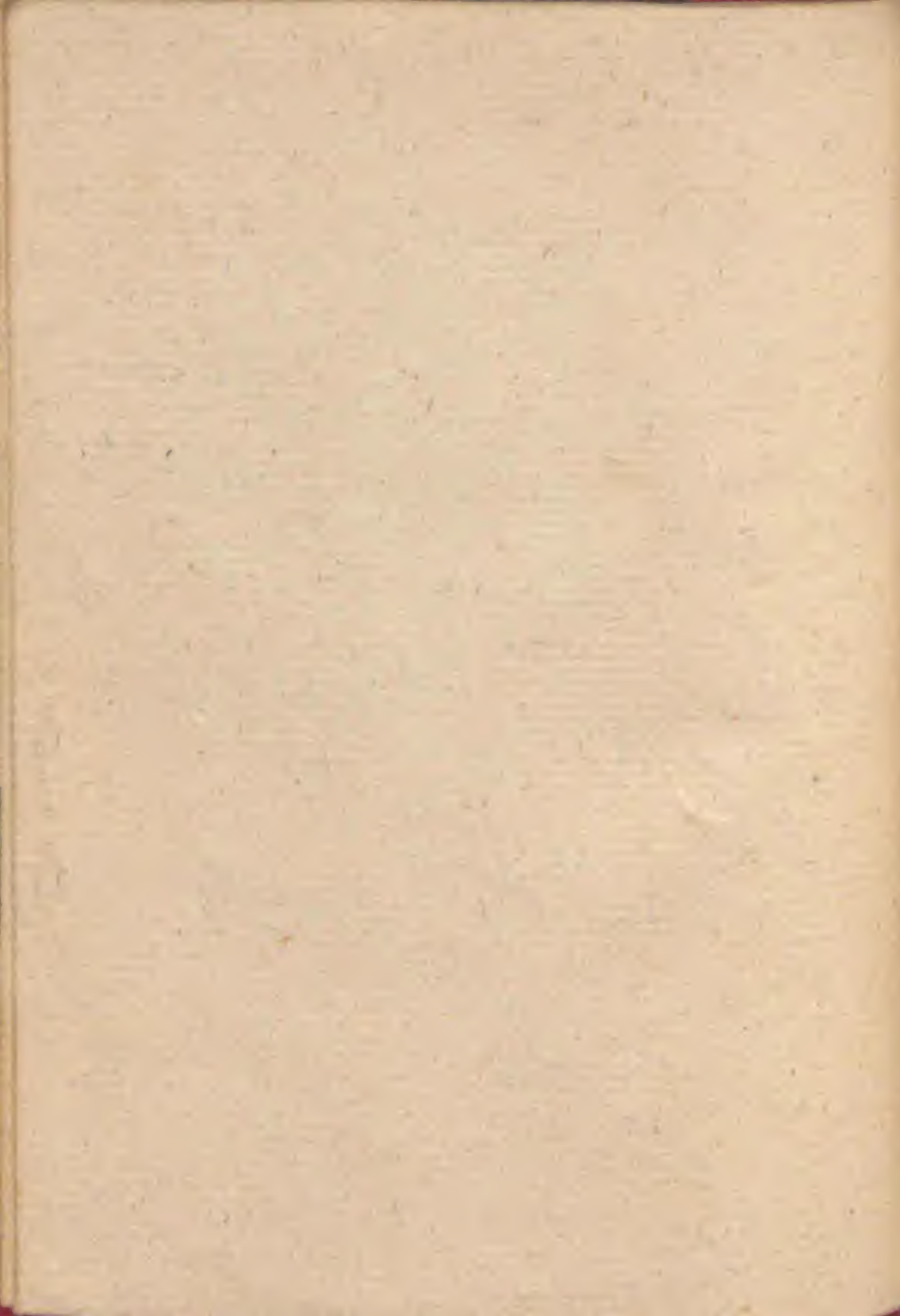
Polharic de Conti

Rb 521037

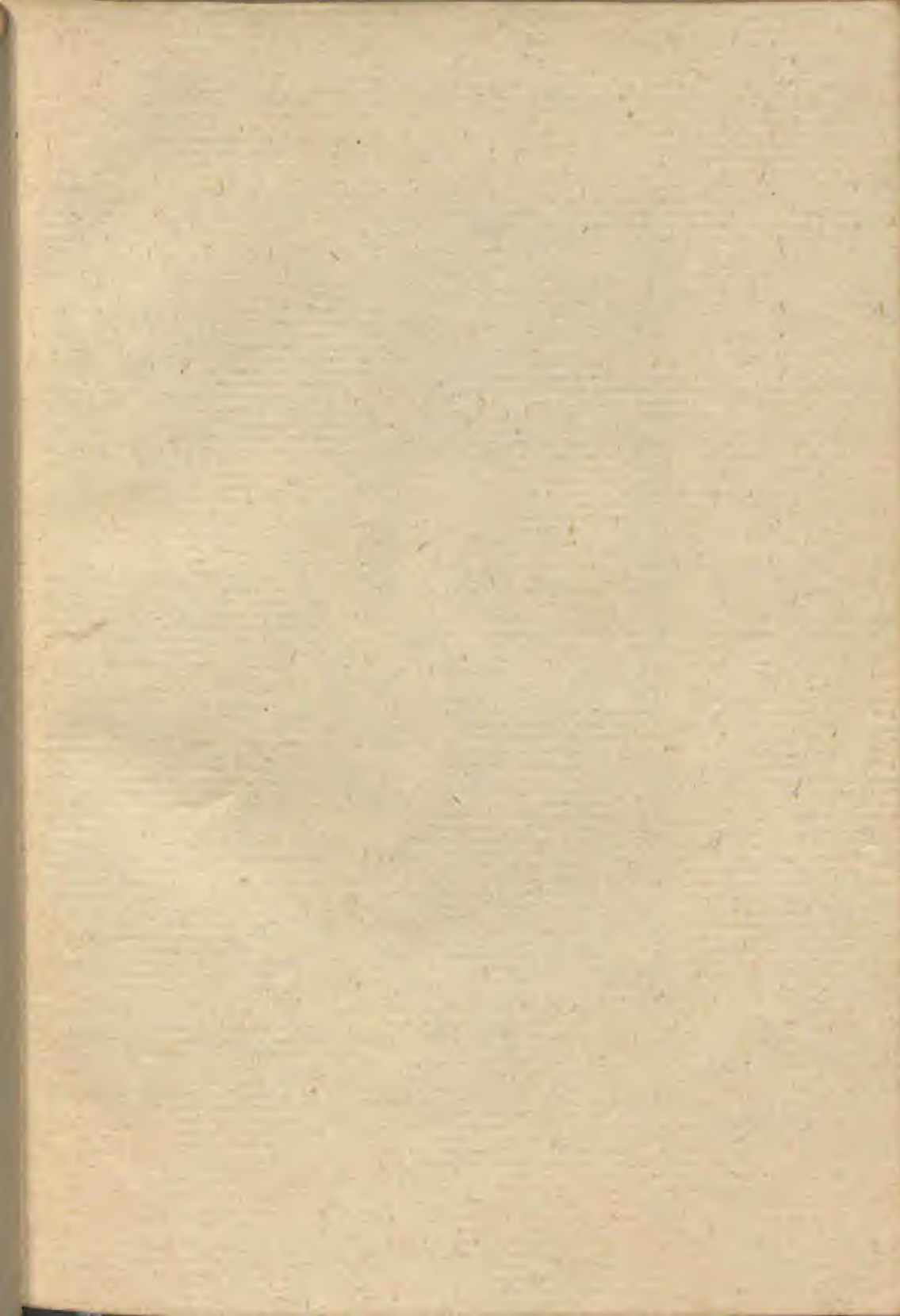

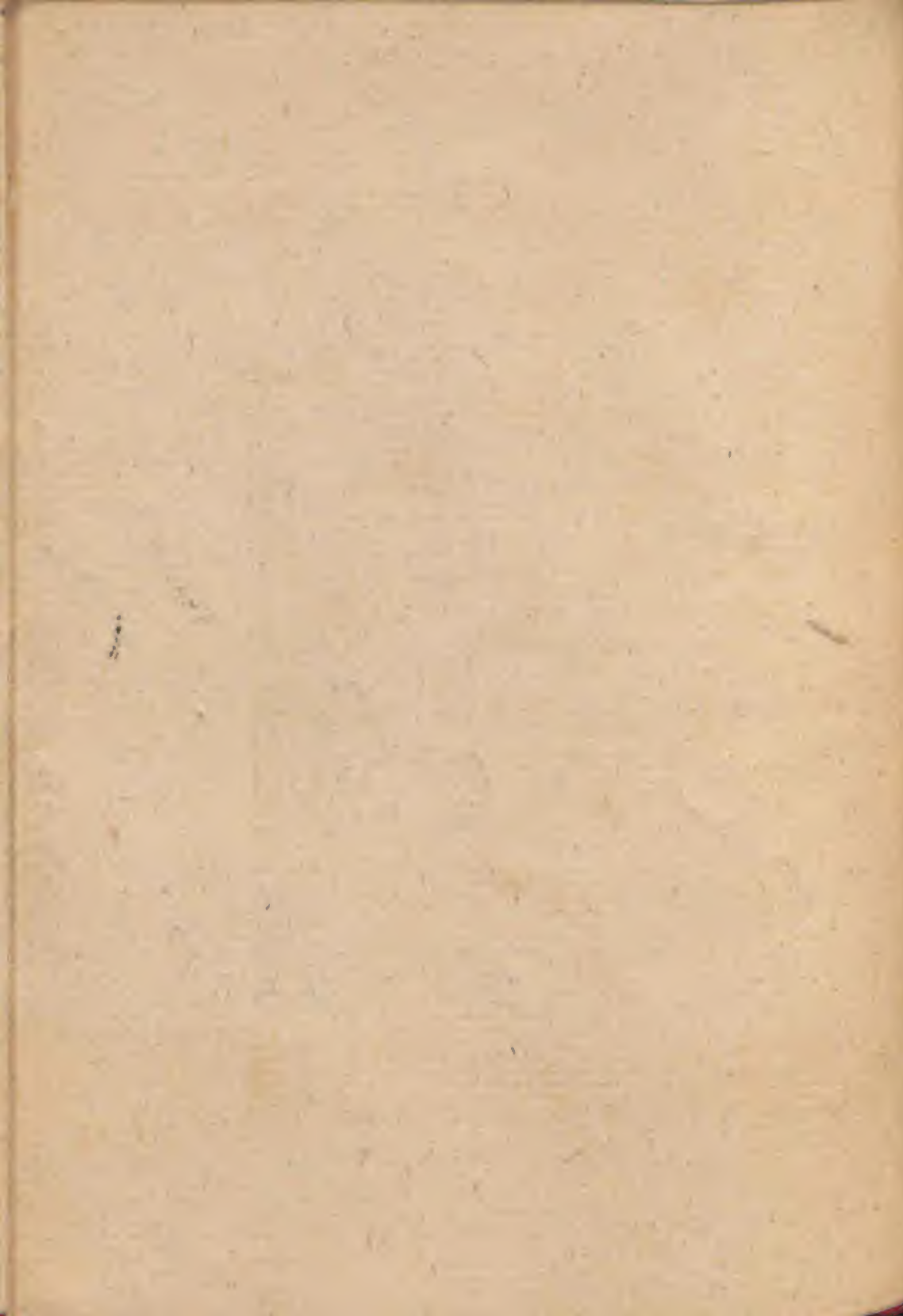

Liber de vilitate conditio
nis humane.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Incunabula
I-94
(Goff)

Incunabula
I-94
(Goff)

Incipiunt capitula primi libri

De miseria conditionis humane	3
De miserabili humane conditionis ingressu	ii
De utilitate materie de qua formatus est homo	lii
De conceptione infantis	liii
De quali cibo conceptus nutriatur in utero	v
De imbecillitate infantis	vi
De dolore partus et eiulatu	vii
De nuditate	viii
Qualem fructum homo producit	ix
De breuitate huius vite	x
De incontinendo senectutis	xi
De labore mortalium	xii
De diuerso studio sapientum	xiii
De variis hominum studiis	xiiii
De diuersis hominum anxietatibus	xv
De miseria pauperis et diuitis	xvi
De miseria dominoz et seruoꝝ	xvii
De miseria continentis et coniugati	xviii
De miseria bonoꝝ et maloꝝ	xix
De hostibus humanis	xx
Quomodo corpus dicitur carcer anime	xxi
De breui leticia	xxii
De inopinato dolore	xxiii
De vicinitate mortis	xxiiii
De terrore somnoꝝ	xxv
De compassione	xxvi
De innumerabilibus speciebus egritudinum	xxvii
De subitis infortuniis	xxviii
De diuersis generibus tormentoꝝ	xxix

De quodam horribili facinore cuiusdam mulieris q
comedit filium suum xxx
q quicumq; puniſ innocentis & nocens abſoluit xxxi

C Incipiunt capitula ſecundi libri

De culpabili humane conditionis pgreſſu	3
De cupiditate	ii
De iniquis muneribus	iii
De acceptione perſonarum	iiii
De venditione iniſtie	v
De inſatiabili deſiderio cupidorum	vi
Quare cupidus ſatiari non poteſt	vii
De falſo nomine diuitiarum	viii
De exemplis contra cupiditatem	ix
De iniqua poſſeſſione diuitiarum	x
De licitis opibus	xi
De incertitudine diuitiarum	xii
De contemnenda poſſeſſione diuitiarum	xiii
De avaro et cupido	xiiii
Cur auaricia dicatur ydolorum ſeruitus	xv
De quibuſdam proprietatibus auari	xvi
De gula	xvii
Exempla contra gulam	xviii
De ebrietate	xix
Exempla contra ebrietatem	xx
De luxuria	xxi
De generalitate luxurie	xxii
De diuerſis generibus luxurie	xxiii
De coſtu contra naturam	xxiiii
De pena huius ſceleris	xxv

De ambizioso	xxvi
De nimia concupiscentia ambitionis	xxvii
Exemplum de ambizioso	xxviii
q̄ misera et brevis est vita magnatum	xxix
De diuersis pprietatibus superborum	xxx
De superbia et casu luciferi	xxxi
De arrogantia hominum	xxxii
De abominatione superbie	xxxiii
Contra arrogantiam superborum	xxxiiii
Contra fraudem ambiziosoꝝ	xxxv
De proprietatibus arrogantium	xxxvi
De superfluo cultu	xxxvii
Contra superfluum ornatu	xxxviii
q̄ plus deferatur vestibus q̄ virtutibus	xxxix
De fuscatione coloru ornatu p̄sone mēse ⁊ domo	xl

¶ Capítula tercii libri

De damniabili humane dissolutionis egressu	l
De doloribus quos mali patiuntur in morte	ii
De aduentu xp̄i ad diē mortis cuiuslibet hoīs	iii
De putredine cadauerum	iiii
De tristi memoria damnatorum	v
De inutili penitencia damnatorum	vi
De diuersis penis inferni	vii
De ineffabili angustia damnatorum	viii
De igne gehennali	ix
De tenebris inferni	x
De conuersione penarum	xi
De indeficientia tormentorum	xii
Cur reprobi non liberantur a pena	xiii

Testimonium de supplicis eternis	xliii
De die iudicii ysaas	lv
De precedente tribulatione	lvi
Qualiter veniet dominus ad iudicium	lvii
De potentia sapientia ⁊ iusticia iudicis	lviii
De diuino iudicio	lix
Et q̄ nichil proderit dānandis	lx

C Finit tabula huius libri

C Domino patri carissimo. P. dei gratia Portus
 n̄ episcopo. Lotharius indignus dyaconus gratiam
 in presenti ⁊ gloriam in futuro Modicum oculi q̄ iter
 multas angustias nup̄ ea que nōtis occasione capti
 ui / non ex toto michi preterit ociosum: sed ad depul
 sionem superbiā / que caput est omnium viciorum
 vilitatem humane conditionis viteq; descripsi. Titu
 lum autem presentis opusculi vestro nomini dedica
 ui rogans ⁊ postulans: vt si quid in ea vestra discre
 tio dignum inuenerit diuine gratie totum ascribat. A
 vero paternitas vestra suggesserit vilitatem huma
 ne nature christo fauente describam: quatinus hoc
 hoc humilletur elatus / vt per illud humilis exaltetur

Quare de vulua matris mee egressus sum
 ut viderē dolorē et laborē et cōsumerentur
 in cōfusione vles mei. Si talia locut⁹ est
 ille de se quem deus sanctificauit in vtero matris sue
 qualia loquar ego de me quē mater mea genuit i pec
 cati. Ne michi dixerim mater mea q̄ me genuit
 filiā amaritudinis et doloris. Job. Quare nō in vulo
 ra mortu⁹ sum vel egressus ex vtero statim perii. Cur
 exceptus genib⁹ lactatus vberib⁹ natus in cōbustio
 ne et cibus ignis. vti nā interemptus fuisset in vtero
 ut fuisset michi mater sepulchrū et vulua eius cōcept⁹
 etern⁹. fuisset enī quasi nō essem de vtero translat⁹
 ad tumulū. Quis ergo det oculis meis fontē lachry
 marū ut fleā miserabilē humane conditionis igrēssū
 Consideranti ergo cū lachrymis quomodo factus est
 hō et quid futurus sit hō. Sane factus est de terra et
 cōceptus i culpa nat⁹ ad penā. Agit praua q̄ non li
 cent. turpia q̄ nō decent: vana q̄ non expediunt: fiet cū
 bus ignis: esca vermī: massa putredinis. Exponā il
 lud planius et dicā plen⁹. Formatus est homo a pul
 uere de cinere de luto. quodq; vili⁹ est: de spurcissimo
 spmate. cōceptus in pruritu carnis: i fetore libidinis
 in feruore luxurie: quodq; vilius est in labe peti. Ha
 tus ad laborē timorē et dolorē: quodq; miseri⁹ est ad
 mortē. Agit praua q̄b⁹ offēdit deū offēdit proximū: offē
 dit seipsum. Agit turpia quibus polluit famam: pol
 luit personā: polluit conscientā. Agit vana quibus ne
 gligit sua/negligit vtilia/negligit necessaria. Et fiet
 cibus ignis qui semper ardet et vrit inextinguibilis.

Esca vermis qui semper rodit et comedit: immortalis
massa putredinis que semper sordet et fetet horribilis.

De miserabili hūane cōditiōis ingressu. Ep̄m. ii.

Formauit igitur deus hoīem de limo terre q̄ cete-
ris vilior est elemētis. Planetas et stellas fecit
ex igne: status et v̄etos fecit ex aere: pisces volucres fe-
cit ex aqua: hoīes et lumēta de terra. Cōsiderās ergo
aquatica se villē inueniet, cōsiderās aerea se villiorem
agnosceat, cōsiderans ignea se villissimū reputabit nec
valebit se parifacere celestib⁹: nec audebit se preferre
terrenis: q̄ parē se lumētis inueniret et similē agnosce-
ret. Ecce. Unus est hoīm et lumentorū Interit⁹ et equa
vtriusq; cōditio et nichil hō habz lumentorū ā plus: de
terra orta et i terrā pariter reuertunt. Verba sunt ista
nō cuiuslibz hoīs s; sapiētissimi Salomonis. qd ē igr̄
homo nisi lutū et cinis. Hic hō dicit ad deū. Job. Me-
mēto q̄so q̄ sicut lutū feceris me et i puluere reduces
me. Hinc est q̄ de⁹ dicit ad hoīem i Se. Cinis es et ihi-
clinerē reuerteris Job. Cōparat⁹ suz luto et assimilat⁹
sū fauille et cineri: lutū efficit ex aqua et puluere vtroq;
remanēte. Cinis autē ex ligno et igne vtroq; deficiēte
Expressum misteritū s; alias exprimēdū. Quid ergo
lutū supbis de quo puluis extolleris vñ cinis gl̄iaris
De vilitate materie de qua format⁹ ē hō. Ca. iii.
Ad aliud forā respōdetis q̄ Adā ip̄e fuit
de limo terre format⁹ tu autē ex humano semine
pcreatus: at ille format⁹ ex semine s; imundo. Job.
Quis pōt facere mūdum de imūdo cōceptū semine.
Quis est hō q̄ imaculat⁹ sit et iust⁹ appareat nat⁹ de
mullere. In psal. Ecce ei in iūctatib⁹ pcept⁹ suz et i de-
licis pepit me mī mea. Hō iñ i vno delicto nec i vno

iniquitate: s; tñ i multis iniquitatib; z i multis delictis. In
delictis z iniquitatib; ppriis. i delictis z iniquitatib; aliis

De conceptione infantis Ap. m. lili.

Est enī duplex cōceptio: vna seminis z altera natu-
rarū: sit prima i cōmissis. scōa in cōtractis paren-
tes enī cōmittūt in prima: ples p̄trahit i scōa. q̄a enī
dicit cōcubitus cōiugalē nūq̄ oīno cōmitti sine pruritu
carnis/sine feruore libidinis/sine fetore luxurie vñ se-
mina cōcepta fedant maculant z viciant. Et q̄b; aīa
tandē infusa cōtrahit labem pcti maculā culpe sordē
iniquitatis. Sicut ex vase corrupto liquor infusus corrū-
pitur: z pollutū tangēs ex cōtractu polluit. Habet enī
aīa tres naturales potētias siue vires. rōnalem vt dī-
scernat inter bonū z malū. irascibilem vt respuat ma-
lum. cōcupiscibilem vt appetat bonū. Hæc tres vires
trib; oppositis viciis corrūpūnt originaliter: Aīa ra-
tionalis per ignorantia vt nō discernat inter bonū et
malū. Aīa irascibilis per iracundia vt respuat bonū.
Aīa cōcupiscibilis p cōcupiscētia vt appetat malū.
prima gignit delictū. vltima p̄t pctū. media delictū
grauat z pctū. Est enī delictū nō facere faciēdū: pec-
catū agere nō agendū. Hæc tria vicia cōtrahūtur ex
carne corrupta p tres carnales illecebras. In carna-
li enī cōmercio rōnis sopitur intuitus vt ignorātia se-
minetur libidinis. Irritatur pruritus vt iracundia pro-
pagetur voluptatis/satiatur affect; vt cōcupiscētia
cōtrahat. Hic est tyrānus carnis fex mēbroz/fomes
peccati/lāguor nature/pabulum mortis/sine quo ne-
mo nascitur/sine quo nullus moritur. qui si qñq; trā-
seat reatu semper tñ remanet actu. Johannes in sua
canonica. Si autē dixerimus q̄ pctū non habemus

nos ipsos seducimus et veritas non est in nobis. Quia gra-
uis necessitas et infelix conditio ante quam peccamus pecca-
to cōstringimur / et ante quam delinquamus delicto tene-
mur. Paulus ad romanos. Per unum hominem peccatū
intrauit in hunc mūdū / et per peccatū in omēs homines mors
pertransiit. Ezechiel. Eū non patres comederunt vi-
uā
acerbam et dentes foliorum obstupescunt.

C De quali cibo cōceptus nutritur in utero. Ep̄m. v.

Sed attende quo cibo cōceptus nutritur in utero:
qui pfecto sanguine mēstruoso quod cessat in fe-
mina post cōceptū ex eo quod cōceptus nutritur in utero
qui fertur esse tā detestabilis ut imundus ut ex eius
cōtactu fruges non germinēt arescāt arbusa / morian-
tur herbe amittūt arbores fructū. Si vero fera siue ca-
nes inde comederint in rabie efferunt. Cōcepti ex se-
mine et cibo tali fetus viciū contrahūt: ita ut leprosi et
elephāti ex hac corruptione nascantur. Unde secundum legē
moysaica mulier quod mēstrua patitur reputatur imunda.
Et si quis ad mēstruatā accesserit iubeat interfici / ac
propter imundiciā mēstruorum precipi: ut mulier si ma-
sculū pareret quadraginta. Si vero feminā octogin-
ta diebus a templi ingressu cessaret.

C De imbecillitate infantis

Ep̄m. vi.

Quare ergo data est misero lux / et vitā his qui sunt
in amaritudine aīe. Felices illi qui moriuntur ante quam
oriātur / prius mortē sentientes quam vitā scientes. Qui-
dam enī tā deformes et p̄dīgiosi nascuntur ut non ho-
mines sed potius abhominaciones videantur. Quibus
forte melius fuisset / p̄sum si nunquam p̄diissent ad vī-
sū quā ut mōstra monstrant et ostendunt ostentul. plerique
vero diminuti mēbris et sensibus corrupti nascuntur /

am/ corū tristitia/ parentū infamia/ p̄p̄nquo p̄verecti
dia. q̄ hec particulariter dixerim de quibuscūq̄ cū gene
raliter oēs sine sciētia/ sine virtute/ sine x̄po nascunt̄
debiles debiles ibecilles parū a brutis distātes. imo
in multis min⁹ habētes. nā statim vt aialia orta sunt
gradiunt̄. hos aut̄ non solū erecti pedibus nō incedi
mus: verū etiā incuruati manibus non reptamus.

¶ De dolore partus et ulatu nascētis L̄pm. vii.

Omnēs enī nascimur ulātes vt nature miserā
exprimamus. Masculus enī recēter natus dicit̄
A femina vero E. Unde X̄sus. Dicētes e vel a quot
quot nascunt̄ ab eua. Quid ē igit̄ eua nisi eua vtrūq̄
dolētis iteriectio est dolorē magnitudinis exprīmēs.
hīc enī ante p̄ctm virago: post p̄ctm eua meruit ap
pellari: ex quo sibi dictū audiuit in Genesi. In dolore
partes: nō est dolor sicut parlētis. Unde rachel p̄e n̄
mlo dolore partus interit et moriens vocauit filiū suū
nomen Bēsamī. id est filius doloris. vxor sinees sub
tis dolorib⁹ irruētibus peperit filiū ac perit et in ipso
mortis articulo vocauit filiū suū Haboib⁹ id est filius
doloris. In eua. Jo. Muller cum parit tristitiam ha
bet: cū aut̄ peperit filiū masculū iam nō meminit p̄su
re p̄pter gaudiū q̄ nat⁹ est hō ī mūdo. Cōcipit ergo
cū imūdicta et fetore: parit cū tristitia et dolore: nutrit
cū angustia et labore: custodit cum instātia et timore.

¶ De nuditate et vestitu infantis L̄pm. viii.

Natus egreditur et nudus regredit̄: paup̄ acces
dit et paup̄ recedit. Job. Nudus inquit egressus
sux ex utero matris mee/ et nud⁹ reuertar illuc. Apts
ad thimo. Nichil intulim⁹ in hāc mundū auferre qd
possim⁹. Et quis aut̄ indui⁹ egredi? attende quā

preferat idumentū. Turpe dicitur: turpius auditur: tur-
pissimum visus: fedam pelliculam sanguine cruentas-
sam. Nec est illa materia de qua Thamar inquit in
partu in Gen. Quare dimissa est propter te materia
et ob hanc causam vocavit nomen filii eius Phares
quod interpretatur diuisio.

¶ Qualem fructum homo pducit. Capitulum. lx.
Qualis humane cōditionis indignitas: indignet
vilitatis humane cōditionis herbā et arbores inue-
niga ille de se pducunt flores et fructus. et tu de te len-
des pediculos et lūbricos. Ille de se fundunt oleū vi-
nū et balsamū: et tu de te vinā sputū et sterqus. Ille de
se spirant suavitatis odorē et tu de te reddis abomina-
tionē fetoris. Quails est arbor talis ē fructus. In euā.
Non pōt arbor mala bonos fructus facere: nec arbor
bona malos fructus. Quid enī est hō fm formā nisi
quedā arbor eversa cuius radices sunt crines. truncus ē
caput cū collo: stipex est pectus cū alio. rami sunt vine
cū tibis: frōdes sunt digitī cū articulis. Job. Hoc est
foliū quod a vento rapitur et stipula q̄ a sole siccatur.

¶ De breuitate huius vite

Capitulum. x.

In primordio pditionis humane nō gētis ānia et
āpli hoīes vixisse legunt: s; paulatim vita hoīs de-
clināte dixit dñs ad Noe in Gen. Nō pmanebit in hoīe
spūs ieternū: qz caro ē. Erūtq; dies vite illi. cxx. āno-
rū: qd intelligi pōt tā de termino vite q̄ de spacio peni-
tēdi. Extūc enī rarissime legunt hoīes vixisse pl: sed
cū magis et magis vltia recidat hūana dictū ē ī psal-
dies ānoꝝ xc. In īplis lxx. āntis sāt in potentatibus
lxxx. et āplius eoz labor et dolor. Job. Non paucitas
dierū meoz finiet breuitē tēpe. dies mei velocius trāsse-

rūt q̄ a terente tela succidit. Job. 1. 10. nat⁹ de mulle
re breui vi. t. re. m. mī. q̄ quasi flos eg. z cō. z f. ve. ym.
z nū. i. e. sta. p. pauci veniunt ad lx. paucissimi ad. lxx.
ānos puenerūt ¶ De icōmodis senectutis. La. xi.
S J. q̄s āt ad senectutē pcesserit statī cor eius affli
git et caput cōcutit: lāguet spūs: feter anhelit⁹: fa
cies rugat: z statī curuat. Caligāt oculi: z vacillāt art
culi: nares effluūt: z oēs crines defluūt: tremīt tact⁹: z
degit act⁹: dētes putrescūt: aures surdescūt: senex de
facili puocat z difficile reuocat: cito credit z tarde di
scernit: tenax z cupidus: tristis z querul⁹: velox enī est
ad loquendū z tardus ad audiendū: s; nō est tard⁹ ad
irā. Laudat etiā ad ātquos z spnit modernos: vitu
perat p̄is z cōmendat p̄teritū: suspirat z anxiat⁹: tor
pet z infirmat. Audi poetā Hora. Multa senē circū
ueniunt icōmoda porro nec senes cōtra iuvenes glo
rient⁹: nec molestēt iuvenes p̄tra senes / qz qd̄ sum⁹ iste
fuit / erimus quandoq; quod hīc est

¶ De labore mortalium Capitulum. xlii.

Alta ergo nascit⁹ ad volandū z hō nascit⁹ ad labo
rem. cuncti dies ei⁹ laborib⁹ z erūna pleni sunt:
nec p noctē req̄escit mens ei⁹. In ecclesiast. Et hoc no
men vanitas nō est quisq̄ sub sole sine labore / nō est
sine defectu sub luna: nō est sine vanitate sub t̄pe. Tē
pus enī est mora mot⁹ rex mutabiliū / vanitas vani
tati z oīa vanitas. In q̄t Eccē. ¶ Q̄ varia sūt studia
hoīm. ¶ Q̄ diuersa sunt exercitia. In eccē. An⁹ oīm
finit⁹ est t̄m. i. affect⁹ labor z afflictio spiritus. In eccē.
Occupatio magna est oībus hoīb⁹ z iugū graue sup
filios Ade. a die exitus de vtero matris eorum vsq;
ad diem sepulture in matrem omnium nostrum.

De diuerso studio sapientum. Capitulum. xiii.
Erscrutentur sapientes et inuestigent alta celi la-
ta terre: profunda maris: de singulis disputent et
de cunctis pertractent: discant semper ut doceant: id est
quod de hac occupatione nisi labor et dolor et afflictio-
ne spiritus inuenient. Honebat hoc experimento quod dixe-
rat. Ecclesiastes. Dedi cor meum ut scirem prudentiam atque do-
ctrinam: errores et stulticiam. et agnouit quod esset labor et af-
flictio spiritus: eo quod in multa sapientia multa sit indigna-
tio et qui addit scientiam addit laborem. licet ei oporteat
indagantem multis etiam insudare vigilis: et inuigilare su-
doribus. vis tamen est tam facile tam vile quam quod ad
plenum intelligat et comprehendatur ad loquendum: nisi
forsan illud perfecte sciat. quod nichil scitur perfecte quam quod ex
hoc insolubilis redargutio consequatur quod enim in li-
bro. Sapientie. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam et
deprimat terrena. inebetat sensum multa cogitantem
Audi quid super hoc sentiat. Salomon. in ecclesiastes. Quicquid res
difficiles non potest eas homo explicare sermonibus. est
homo qui diebus et noctibus non capit somnum oculis ei
nullam operum dei potest inuenire rationem. et quanto plus labo-
rauerit ad querendum tantum inueniet. In psalmo. De-
fecerunt scrutantes scrutantes: quoniam accedit homo ad cor ale-
ti et exaltabit deus. Salomon. Per scrutatores eius maiestatis
opprimetur a gloria. quam eius magis intelligit magis du-
bitat et ille videtur plus sibi sapere quam plus desipit. plus
ergo scire est scire quod nesciat. fecit autem deus hominem
rectum et ipse se infinitis miscuit questionibus.

De variis hominum studiis. Capitulum. xiiii.
Currunt et discurrunt mortales per sepes et semitas
ascendunt montes et transcendunt colles transiunt

lant rupes: peruolant alpes: transgreditur foueas:
ingreduntur caernas: rimantur viscera terre: p[er]f[ect]i
da maris: incerta fluminis: opaca nemoris: inuisa soli
tudinis: exponunt se ventis et ibibus: tonitruis et ful
minibus: fluctibus et p[ro]cellis: p[ro]cipitis et ruitis: metal
la cudent et cōstant: lapides sculpunt et poliunt. lingua
succidunt volant et cōsumant: telas ordiuntur et textit
Excolant agros: plantant vineas: vestes incidunt:
edificant domos: et plantant ortos: succidunt ciba
nos: extruunt molendina: piscantur: venantur: et au
cupantur: meditantur et cogitant / consiliantur et ordi
nant que reuelantur et litigant. Diripiunt et furantur /
decipiunt et mercantur / cōtendunt et p[re]liantur / et inu
mera talia agunt vt opes cōgregēt. vt questus mule
tiplicent vt lucra sectentur / vt honores acquirant. vt
dignitates extollāt et potestates extēdāt / et hoc quoq[ue]
labor et mentis afflictio / si michi nō credit Salomo
ni credatur in Eccl. Magnificanti inquit opera mea
edificanti michi domos / et plantanti michi vineas / feci
ortos et pomeria / et consueui cunctis generibus arbor[um]
extruxi michi piscinas aquar[um] vt rigarem siluas agro
rū germinantiū / possedi seruos et ancillas multasq[ue]
familiā habui / armenta quoq[ue] et magnos oues gre
ges ultra oēs q[ui] fuerunt ante me in iher[osol]m. Coacerua
ui michi aurū et argentū et substantias rerū et puincia
rū: feci michi cātores et cātatrices et delicias filiorū ha
bui / cithros et vices in ministerio ad vina fundenda
habui et supgressus sum opib[us] oēs q[ui] fuerūt ante me in
iher[osol]m. Quāq[ue] me cōuertissem ad vniuersa que fecerā
et ad labores q[ui]bus frustra sudauerā: vidi in omnibus
vanitatem et afflictionem animi et nichil permanere.

sub sole quod non sit labor et afflictio spiritus.

De diuersis hominum anxietatibus Ep̃m. xv.

Quanta mortalis anxietas affligit cura sollicitudo molestat metus exterret tremor concutit horror abducit: dolor affligit: conturbat tristitia: conturbat turbatio pauper et diues: seruus et dominus: coniugatus et continens: denique bonus et malus omnes inuidantis cruciatibus affligunt et inuidantis afflictionibus cruciantur. expropterea credo in genese Job. Si ipse inquit fuero ve michi est et si inuisus non leuabo caput saturatus afflictione et miseria.

De miseria pauperis et diuitis Ep̃m. xvi.

Pauperes enim premuntur inedia: cruciantur erubescunt fame siti frigore nuditate vilescunt et tabescunt spernuntur et confunduntur. Miserabilis conditio medicamentis. Nam si petit pudore confunditur: si vero non petit egestate premuntur. sed ut medicetur necessitate compellitur: deus causat inquit quod non recte diuidit proximum: criminatur malignum quod non plene subueniat. Indignatur murmurat et imprecatur. Auerte super hoc sententiam Salomonis in puerbis. Melius est mori quam indigere et propter mori suo pauper erit odiosus. Salomone. Omnes dies pauperis mali fratres hominis pauperis oderunt eum: in super et amici procul recesserunt ab eo. Etenim Christus in cathone. Cum fueris felix etc. Pro pudore secundum fortunam existimatur persona cum secundum personam potius sit fortuna existimanda. tam bonus reputatur ut diues. tam malus ut pauper cum tam diues sit reputandus ut bonus. tam pauper ut malus: diues enim superfluitate resoluitur et iactantia effrenatur. Currit ad libitum et corruit ad illicitum et fiunt ad instrumenta penarum que fuerant oblectamenta culpae: labor in acquiescendo: timor in possidendo: dolor in amittendo mentem

elus semp fatigat sollicitat & affligit. In euangelio
Mathei. Ubi est thesaurus tuus ibi est & cor tuum. &
de hoc plenius in sequentibus dicemus.

¶ De miseria dñorum et seruatorum **Cap. xviii.**

Seru⁹ nimis terre ā garis fatigat plagis affli-
git opib⁹ spoliat q̄ si nō h³ habere cōpellit: et si
h³ cogit nō habere. Culpa dñi sui pena: culpa sui dñi
p̄da. **Orati⁹** Quicqd delirāt reges plectunt schini:
In ecc^l. Venatio leonis onager i heremo: sic pascua
diuitū sunt pauperes. **¶** Extrema cōditio seruitutis.
Natura liberos genuit s; fortuna suos p̄stituit. seru⁹
cogit pati nemo sine p̄p̄ati dolore pcutit & nemo cō
dolere p̄mittit. sicut p̄e vero seru⁹ est vt nemo sit sibi
misericors miserū q̄ castra sequunt. qz miserū est alie
na viuere p̄da. dñs aut si crudelis est oportet illū ve
rerī p̄pter nequitia subiectoz. si mitis est dñs cōtin-
git illū cōtēptū p̄pter insolentia subiectoz seu ex ergo
mer⁹ affligit & mansuetū villitas p̄spondit nā crude
litas parit odiū & familiaritas parit cōtēptū. Famil-
iaris enī cura fatigat & domestica sollicitudo mole-
stat. **¶** Oportet ei semp esse patū ubiqz munitū vt pos
sit malignātiū insidias p̄cauere & oppugnātiū iurias
propulsare. hostes cōterre: ciues tueri: nec sufficit dies
malicia sua. In psal. Si dies dies labore in eructat et
nox nocti sollicitudinem indicat: dies ergo laboriosū
ducuntur & noctes expendantur in somnes

¶ De miseria continentis & coniugati **Cap. xviii**

S p̄p̄t ignis nō vire p̄t caro nō concupiscere:
qz q̄tūcūqz punit nā q̄ tñ ex toto. Iehuseus il
le expugnatur. **¶** Horatius. Natus expellas futura tñ
tū vsqz recurret. In euangelio Mathei. Nō omnes

capunt. Ab illud sed q̄ pōt capere capiat. Unde et
de? de ceteris pōtifficalib? induitū iussit i. Erō
ut moyses et baron filios suos vestirent: et de solis fe-
moralib? nō precepit. Sed ait ut ip̄i femoralibus ute-
rentur cum ingrederentur in tabernaculum testimonii.
Paulus ad Thimo. dicit. Nolite fraudare inquit in
vicem: nisi forte ex consensu ad tps ut vacetis oratio-
ni. Et iterū reuertimur in idipm ne tēptet vos Sa-
thanas: ppter incontinentiā vestrā. Meli? enī est nu-
bere q̄ vti: pugnat ergo cōtra cōtinentiā vestrā āge-
las sathane q̄ carnaliter stimulat et grauiter colaphi-
sat. Ignē nature suggestionis flammā succendit: mate-
riā apponit: facultatē tribuit et oportunitatē mis-
trat: pugnat et species q̄ subito visa est facile cōcupiscitur.
An. ii. Regū. Eū cū dauid post meridiē de ābularet i
solario dom? regie videns ex aduerso Bersabee la-
uantē concupuit eā. Erat aut mulier pulchra valde:
misit et tulit eū dormiuitq; cū ea. Ap̄ls ad Corinth.
Porro q̄ cū vxore est sollicitus est que sunt mundi et
diuisus est: distrahitur enī p̄ multas angustias etiam
in varias sollicitudines disceptatus ut filius et vxor et fa-
mulis et ancillis necessaria querat et subministrat: tri-
bulationē ergo carnis habet huius vxor concupiscit
habere prectosum ornamentū: variā superlectilē: ut
pluris sit sepe cultus vxoris q̄ cēsus mariti: alioquin
per dies et noctes suspirat et plangit: garrīt et murmu-
rat. Salo. Tria enī sunt que non sinunt hominem in
domo manere: fumus/ stillicidium/ et mala vxor. Illa
inquit ornatio: pcedit in publicum hoc ab omnib?
honoratur. Ego misera sum in conuentu feminarum
sola despicio: a cunctis cōtēnoz: sola vult diligi sola

laudari: alterius amore sui dilecti odiri: alterius lau-
dem sui de decus suspicari. Estimandum est omne quod
diligere: odium est omne quod spernit: vincere vult
sed vinci non valet famulari non patior: sed donari
molitur: cuncta vult posse: nulla vero nosse. si putra
fuerit facile adstrata: sed si feda facile concupiscit sed
difficile custoditur. Jere. Quod a multis diligit mo-
lestum est possidere: quod nemo dignatur habere. ali-
us forma ali' ingenio: alius libertate sollicitat et ex illi
qua parte rapitur quod vinctus patescit. Cernis equus
asinus: reatis vestis et lectulus: calix et viceolus: pri-
us probantur et postea comparantur. Sponsa vero vi-
tandem ostenditur ne prius displiceat quam ducatur. Ele-
rum quid prodest diligens custodia cum vxor impudica
servari non possit pudica vero non debeat: sed illa ve-
ra pudica dicenda est cui licet peccare sed noluit: qua
uscunq; casus obveniret necessario habenda: si feda
si fetida: si egra: si fatua: si superba: si tracunda: si pro-
te qualibet victiosa / propter solam fornicationem
potest vxor a viro dimitti / sed nec dimittens potest
altam ducere: nec dimissa potest alii copulari in Ma-
theo. Quia quicumque dimiserit vxorem nisi ob forni-
cationem et altam duxerit mechatur: et qui dimissam
duxerit mechatur. Ep'l's ad corinth. q' si vxor a vi-
ro suo discesserit manere debet inupta / aut viro suo
reconciliari. Similiter vir si discesserit ab vxore graue
nimis est pondus matrimoni. Salo. Illam stultus et
improbus est qui tenet adultera et patronus est turpitudinis qui ce-
lat crimine vxoris. si dimittat adultera absque sui cul-
pa punire: quam illa viuente cogit priuare: propter quod et discipuli
tempore dixerunt in Mattheo: Si ita est causa hominis cum vxore

nō expedit nubere. quā vnq̄ equanimis poterit susti-
nere ritalem: suspitio sola zelotipū vehementer affli-
git. Itā licet scriptū est ī Genesi. Erūt duo ī carne vna
zelus tamen vtri duos ī carne vna non patitur

De miseria bonorum et malorum *Cpm. xix.*

Non est impii gaudere dicit dñs p̄ pphetam
q̄ per q̄ peccat hō per hec ⁊ torquet: vermis enī
cōscientie nunq̄ morit̄: et ignis rationis nunq̄ extin-
guīt. Job. Audi eos q̄ operant̄ iniquitates ⁊ seminant
dolores: et metunt eos flente dño peruisse ⁊ spiritu ire
esse cōsumptos: supbia inflat: inuidia rodit: auaricia sū-
mulat: ira succēdit: angit gula: dissoluit luxuria: ligat
mendaciū: maculat homicidiū: sic et cetera victorum
portenta vt qui sunt homini peccanti oblectamenta
deo sunt instrumenta puniendi. Oratius. Inuid⁹ al-
terius marcescit rebus optimis inuidiā si null. nō imi-
nere tyrāni mal⁹ tormentū. Paul⁹ ad romā. Elidit
enī corripit naturā ap̄lo testāte qui ait ad romanos
Quia euauerunt ī cogitationibus suis obscuratū
est insipiens cor eorū ppter quod tradidit illos deus
ī desiderio cordis eorū vt ī imundicia ⁊ cōtumeliis
afficiant corpora sua. Et q̄ non p̄bauerunt deum ha-
bere ī noticia sua tradidit eos deus ī reprobū sc̄-
sum vt faciant ea que non conueniunt. Paulus ad
Epheso. Sed qui ple volunt viuere ī xp̄o Iesu per
secutionem patiuntur. Paulus ad hebre. Sancti ve-
re ludibria ⁊ verbera experti sunt. insuper ⁊ vincula
⁊ carceres lapidati sunt: secti sunt: tēptati sunt: et ī
occisione gladii mortui sunt pro dño. Paulus ad he-
breos. Circūierunt ī melotis ⁊ ī pellibus caprinis
egentes angustati sunt: afflicti sunt: quibus dign⁹ nō

erat mūdus: in solitudinibus errātes et in montib⁹ et
in cauernis terre. ¶ Paul⁹ ad Corinthi. ¶ Periculis flu-
minū: periculis latronū: periculis ex genere: periculis
ex gētib⁹: periculis in sollicitudine: periculis ī falsis
fratrib⁹: in labore et erūna in vigiliis multis: in fame
siti: et in ieiuniis multis: in frigore et nuditate: et in an-
gustis multis. Iustus enī cū abneget semetipm cru-
cifigens mēbra sua cū vicis et concupiscentiis vt sibi
mūdus sit crucifixus et ipse mūdo. ¶ In apostolo. Non
habet hic manentē ciuitatē: sed futurā gloriā inqrit.
Instituet seculū tanq̃ exiliū. clausus ī corpore tanq̃ in
carcere. ¶ Psalm⁹. Incola ego sum in terra et peregrī-
nus sicut oēs patres mei. Remitte michi vt refrige-
rer priusq̃ abeam et amplius nō ero. Neq̃ michi quia
incolatus me⁹. plangatus est habitauit cū habitantib⁹
bus cedar muliū incola fuit gēa mea. ¶ Paul⁹. Quis
infirmatur et ego non infirmor: quis scandalizatur et
ego non vror: ¶ In Judith. Nam peccata proximorū
refrigeria sunt iustorum. ¶ In Judith. Hoc est irriguū
quod Aleph dedit filie sue in dotem.

De hostibus hominis

Capitulum. xx.

Multicla est vita hoīs sup̃ terram. Job. An nōne
multicla cū multiplices hostes vndiqz semp̃ in-
dientur vt capiāt. psequētur vt pmaneat. demō et
homo mūd⁹ et caro. demō cū vicis/homo cū bestiis/
mūdus cū elementis/caro cū sensibus. Ap̃ls. Caro
nāqz concupiscit aduersus spm̃/et sp̃s aduersus car-
nem. verū nō est nobis cōluctatio aduersus carnē et
sanguinē sed aduersus spūalia nequitia in celestibus
aduersus rectores tenebrarū hārū. ¶ Petrus. Aduersa-
rius noster dyabol⁹ tanq̃ leo rugiens circuit querēs

quē deuoret. acceduntur ignea tela nequissima. *There.*
Mors ingreditur per fenestras. In libro sa. *Oculi* autē
mā depredat pugnāt orbis terrarū cōtra insensatos
In *Malhe.* Insurgēt gens cōtra gentem et regnum
aduersus regnū. et terremotus magni erūt per loca
pestilētie et fames terroresq; de celo tēpestates et to
nitrua. terra pducet spinas et tribulatos aqua pcel
las et fluctus: aer tēpestates et tonitrua: ignis corrup
tiones et fulgura. In *Ec.* Maledicta terra in q̄ tōpe
re suo spinas et tribulos germinabit tibi. In sudore
vultus tui vesceris pane tuo donec reuerteris ad ter
ram de qua sumptus es: qz terra es et in terram ibis.
In *Isid.* aper de *Alia* et singularis ferus depascit
lupus et visus pardus: et leo tygris: et onager cocodrī
lus et grīses serpens et coluber: basiliscus et aspis cera
stes et draco: scorpiones et vīpe: sed et lēdes et pulces
formice et pediculi: cimices et musce scorpiones et vul
pes pisces et volucres. In *Genes.* Nam qui creati su
mus vt dominaremur piscibus maris et volucris
celi: et vniuersis animantibus que mouentur in terra
In *Deutro.* Nunc dāmur illis in predam. Scriptum
est enī in psalmo. Dentes bestiarum mistam te in eis
cum furore trahentium super terram.

¶ Quō corpus dicitur esse carcer aīe *Cap. xxi.*
Infelix ego hō quis me liberabit de carcere mor
tis huius. *Eplos.* Certe nō vult educi de carcere q̄
nō vult exire de corpore. nam carcer aīe corp⁹ est: de
quo dicit *David.* Educ de carcere aīas meā nūq̄ lib
er es tranquillitas. nūq̄ est pax et securitas: ubiq; est
timor et tremor: ubiq; labor et dolor. *Job.* Caro vbi v
et delebit et anima super semetipsa lugebit.

C De breuitate leticie Capitulum. xxi.

Omnis vnq̄ diem totā in suā duxit delectationem. Locundā quin in aliqua parte diei reatua cōscien-
tie vel impetus ire: vel motus concupiscentie non tar-
bauerit: quēliuor inuidie: vel ardor auaricie: vel tumor
superbie nō verauerit quem aliqua tactura vel offen-
sa: vel passio nō cōmouerit quem veniq; visus vel au-
ditus/vel actus aliquis non offenderit. Rara aulis in
terris nigroq; similis cigno. Audi super hoc senten-
tiam sapientie. Ecclesia. Et mane vsq; ad vespērā mu-
tabitur spiritus. Job. Cogitationes varie sibi succe-
dunt et mens rapitur in diuersa tenent cytharam et
gaudent ad sonitū organi: ducit in bonis dies suos:
et in puncto ad infernum descendunt.

C De inopinato dolore Capitulum. xxii.

Semper enī humane leticie vel mūdane tristicie
repētina succedit: et quod incepit esse cum gau-
dio desinit esse cum tristicia: mundana quippe leticia
vel felicitas multis est amaritudinibus resperfa. No-
uerat hoc ille qui dixerat. Misus dolore miscbitur.
Salomon. Extrema gaudii luctus occupauit. Pau-
lus. Experti enī sunt et liberi. Job. Qui comedē-
rant et biberent vinum in domo fratris sui primoge-
niti repente ventus irruit vehementer a regione de-
serti et concussit quatuor angulos domus q̄ corruēs
vniuersos oppressit. Merito ergo pater aiebat versa
est in luctum cythara mea et organum meum in vo-
cem flentium. In Ecclesia. Melius est ire ad domum lu-
ctus q̄ ad domum conuiuii. In ecclesia. Memorare no-
uissima tua et in eternum non peccabis

C De vicinitate mortis Capitulum. xxiii.

b iiii

Semper dies ultimus primus et nihilque dies primus
dies ultimus reputatur et tamen ita vivere semper de
beat ut non semper oporteat. Scriptum est enim in ecclesiastico.
Memor esto quoniam mors non tardat: tempus preterit et mors
appropinquat. In psalmo. Nihil ante oculos morietis
tanquam dies besterna que preterit. semper enim futura nasci
tur: et semper presentia moriuntur. Et quicquid est preteritum to
tum est mortuum. Morimur ergo semper dum vivimus. et tunc
tanquam desinimus mori cum desinimus vivere. In ecclesiastico.
Melius est ergo mori vite quam vivere morti: quia nihil
est mortalis vita quam mors vivens. In ecclesiastico. Laudant
magis mortuos quam viventes et viroque feliciores repu
taui qui nondum natus est: vita velociter fugit et retine
ri non potest. Mors autem instanter occurrit et impediri non
potest: sed hoc est illud mirabile quod quanto plus crescit
tanto magis decrescit: quia quanto plus vita precedit/
tanto magis ad finem accedit.

De terrore somniorum

Capitulum xxv.

Tempus enim quod quieti concessum est non conceditur
esse quietum. nam terrent somnia/visiones perturbant.
Et licet non sunt in veritate tristitia vel terribilia vel la
boriosa que somniant somniantes: in veritate tamen tristantur
terruntur fatigantur instanti ut etiam dormientes aliquan
do lachrymantur et evigilantes sepius commoventur. si ve
ro locundum quod viderint nihilominus evigilantes tristantur
tanquam id amiserint. Adverte quidam super hoc dicat
Eliaphat Themanites. in Daniele. In horrore visio
nis nocturne quam solet sopor homines occupare: paucior ter
ruit me et tremor et omnia ossa mea perterrita sunt: et cum
spiritus meus presente transiret in horrorem pilis carnis mee
Considera Job dicentem. Si dixerio consolabitur me

lectulus meus: et reuelabo loquens michi in stratu meo
terrebit me per somnia et per visiones horrore concutiens
In Daniele Habuch. Somnium vidit quod est valde per
territum et visiones capitis eius conturbauerunt eum. In
Ecclesiastes. Multas curas sequuntur somnia et ubi multa som
nia plurime vanitates. In Ecclesiastes. Multos erra
re fecerunt somnia et exciderunt sperantes in eos. apparer
enim frequenter in somnis turpes ymaginationes ex quibus
per illusiones nocturnas non solum caro polluitur sed etiam
anima maculatur. Unde dominus in Levitico. Si sit inquit
inter vos homo qui sit nocturno pollutus somnio egre
diatur castra et non reuertatur priusquam ad vesperam la
uetur aqua et post solis occasum reuertatur in castra.

Capitulum. xxvi.

De compassione

Quanto dolore turbamur quanto tremore concutimur
cum amicorum damna sentimus cum pericula parentum for
midamus plus interdum sanis formidine quam infirmis egritu
dine perturbatur. plus hic voluntarius affectu doloris
quam is in alio effectus languoris affligit. Quidam. verum est
enim illud poeticum. Plena timoris amor cuius peccatum tam
ferreum cuius cor tam lapideum et gemitus non exprimit
lachrymas non effundat cum proximi vel amici mor
bum vel interitum intuetur: ut patienti non compari
tur: et dolenti non condoleatur. Ipse Iesus in euange
lio Johannis. Cum vidisset Mariam et Iudeos qui cum
ea venerant ad monumentum plorantes infremunt spi
ritu. turbavit semetipsum et lachrymans est: sed eo po
tius quod ad vite miseriam mortuum renocabat. Sclat
ergo se culpabiliter durum et dure culpabilem qui
corporalem amici sui mortem deplorat et spirituales
anime sue mortem non deflet.

De Innumerabilibus speciebus egritudinum.
Capitulum. xxvii.

Nondum a seculo tot egritudinum genera tot
species passionis physicae industria potuit inda
gare. Quod humana fragilitas potuit tollerare: tol
lerabilem quidem viximus morborum intollerantiā
an tollerabilem vixerimus tollerantiā meli⁹ vtraq;
continximus. Nam intollerabilis est propter passio
nis acerbicatem: et tollerabilis patiēdi necessitatem
de die in diem magis ac magis natura corrumpitur
ita q^d multa fuerunt experimenta salubria: que pro
pter defectum ipsi⁹ hodie sunt mortifera. Senitq;
tam mundus vtriq; microcosmus et macrocosmus:
quanto prolixius vtriq; senectus producitur: tāto
deterius vtriq; natura turbatur.

De subitis infortuniis. Epim. xxviii.

Subito cū nō suspicā infortunū accidit/calamis
tas irruit/morbus inuadit/mors intercipit quam
null⁹ euadit. Salo. Ergo nō gloriēris in crastinū mo
rieris ignorans q^d supuentura pereat dies. nescit ho
mo finē suū: et sicut pisces capiunt^r hamo/ et aues cōpre
henduntur laqueo: sic capiūtur hoīes tēpore malo cū
eis extimulo superuenerit mors.

De diuersis generibus tormentorū. Epim. xxix.

Quid dicam de miseris qⁱ per imīra tormentorū
genera puniūtur cedunt^r fastibus et gladiis iugu
lātur cremant^r flāmis et lapidib⁹ obruunt^r: discrepant^r
vigiliis et patibulis suspēduntur: torquent^r ignibus et
scorpionibus flagellant^r artant^r vinculis et laqueis sū
gillātur decludunt^r carceribus et selunis macerantur
precipitant^r: et submergunt^r/excoriātur et distrahūtur/

sectantur et subfodiuntur. *Phē.* Quis ad mortem inquit
Phē. et qui ad gladium / et qui ad famem / et qui ad
captiuitatem crudele iudicium immane supplicium tri
ste spectaculum datur in escam volatilibus celi. bestiis
terre / piscibus maris. *Idem* heu misere matres que tam
infelices filios genuistis

U De quodam facinore cuiusdam mulieris que co
medit infantem suum

Capitulum. xxx.

Illud hoc horribile facinus libet inserere / quod
Iosephus de iudaea obsidione describit. *Mus*
lier quedam facultate et genere nobilis cum ceteri mil
litudine que confluxerant. *Iherusalem* communem
cum omnibus obsidionibus casum ferebat huius rell
quas facultates quas de domo in urbem couexerat
tyranti penitus inuaserunt et quicquid nota reliquar
ex magnis opibus fuerat quibus victi cotidiani
et tenuē duceret irruentes per momēta predonū satel
lites rapiebant pro quibus lugens mulier et indigna
tione quodam velut infans fatigata ita ut interdu
predones in necem suis maledictis conuictis instiga
rent verum cum nec irritatus quisque nec miseratus
illā perimeret. et si quid forte sibi ab illa fuisset que
suum id ab aliis quereretur nec iam usque fieret copia
requirendi. *Fames* autem ultra visceribus insisteret
ac medullis et ad furorem famis iam inedia perura
geret pessimis vsa consiliis contra ipsa iam arma
tur iura nature: erat enim sub vberibus filius parui
lus quem ante oculos ferēs infelicitis inquit matris.
Infelicioz filii in bello fame ac direptione predonū
cui te reseruabo. nam et si possit vita sperari iugo in
romane seruitutis vrigemur. veni ergo o mi nate esto

michi matris cibis predonibus furor seculis fabula q̄
sola deerat cladib⁹ iudeorū. Et hec cū dixisset p̄ui n̄z
filiū suū iugulauit. Cū deniqz igni suppositū torreret
z mediū p̄sumit mediūqz seruat oblectū. Et ecce p̄do
nes cōfestim irruūt cōbuste carnis odore p̄cepto mor
tem minantē/nisi sine mora cibos quos paratos sen
serat demonstraret: tūc illa ptem inq̄t vobis optimā re
seruauit z cōtinuo q̄ sup̄ fuerant mēbra detexit infan
tis/acillas repente ingens horroz inuasit z immanis
q̄nis animi irriguere vox z faucib⁹ iterclusa. illa x̄o
iruculētō vultu z īpis p̄donib⁹ iruculētior me⁹ ē inq̄t
fili⁹ z par⁹ z meū est facin⁹: edite nā ego p̄ior come
di quē genui. nolite vos effici aut matre religioſiores
aut femina moliores q̄ si vos pietas vicit z meos exe
cramini cibos ego q̄ iā talib⁹ passa sum his iterū pa
scar. post hec illi p̄territi tremētesqz discedūt q̄ hūc so
lū ex oib⁹ facultatib⁹ misere matri cibū relinquerūt.
C q̄ q̄nqz puniē innocēs z nocēs absoluit. *Ca. xxxi*
Nemo se cōfidat exptem a pena q̄ se nō nouit im
munē a culpa q̄ stat videat ne cadat. nā sepe dā
natur innocēs z nocēs absoluit. plus puniē z īplus ho
norat. Iesus crucifigiē et Barnabas dimittiē. hodie
vir quiet⁹ inuillīs vir religiosus ypocrita: vir simplex
fatuus reputat⁹ z deridetur: vt ait Job. Iusti simpli
tas lampas contempta apud cogitationes diuitum.

C Incipit liber secundus

C De culpabili hūane p̄ditionis p̄gressu *Ca. i.*

Nia solēt hoīes affectare: scilicet opes vo
luptates z honores. De opibus prauis. de
voluptatibus turpia. de honoribus variis
et alia vana p̄cedunt. Idinc enim Johan. ait. Nolite

diligere mundū neq; ea que mundo sunt. omē ei qđ
est in mundo aut est concupiscētia carnis: aut oculus
loꝝ vel supbia vite. Concupiscētia carnis ad volupta
tes. Concupiscētia oculorū ad opes: superbia vite p
tinet ad honores. Opes generant cupiditatē ⁊ auar
iciam/voluptates pariunt gulam ⁊ luxuriam/hono
res nutriunt superbiam ⁊ iactantiam

De cupiditate

Capitulum. li.

Nichil est ergo auaro scelesti? ⁊ nichil iniquius qđ
amare pecuniā: x̄bū sapientis ē qđ p̄firmat apo
stol⁹ dicens. Qui volūt diuites fieri incidunt i tentatio
nē i laqueū diaboli. ⁊ desideria multa ⁊ inutilia ⁊ noci
ua q̄ mergūt hoies i iteritū ⁊ p̄ditionē. Radix ei om
niū malorū cupiditas. Hec sacrilegia p̄mittit ⁊ furti rā
pinas exercet ⁊ p̄das bella gerit ⁊ homicidia simon
iace vēdit ⁊ emit: ilque petit ⁊ recipit ⁊ iniuste negocia
fenoꝝat iſtat dolis ⁊ iminet fraudib⁹ dissoluit pactū ⁊
violat iuramētū: corūpit testimoniū ⁊ p̄uertit iudiciū.

De iniquis muneribus

Capitulum. lii.

Consule p̄phetā euangelicū ysayā. Dēs inquit
qui diligunt munera sequantur retributiones
pupillo non iudicant ⁊ causa vidue non ingredit̄ ad
illos. Non ip̄i precedunt retributiones/quia non iud
cant amore iusticie sed retributiones precedunt ip̄os
quia iudicant amore pecunie/semper enī sequunt̄ lar
gitionem vel p̄missionem vel spem retributionis. et
ideo pupillo non iudicant a quo nichil largitur aut
promittitur vel speratur. Audi contra hęc prophe
tam ysayam. Principes infideles socii furum qz
oēs diligitis munera sequimini retributiones. nūq̄
excutitis manum a munere nisi prius excludatis cu

piditatem a pectore/ de vobis inquit propheta. Ezechiel. Principes enim quasi lupi rapientes predam et auare sectantes lucra. item principes eius in muneribus indicabunt et sacerdotes eius in mercede docebant. et prophete enim in pecunia diuinabant. econtra dominus per Moysen precepit in lege. Deus. Iudices ac magistros constitues in omnibus partibus tuis ut iudicent populum iusto iudicio. nec in alteram partem declinent nec accipies personam nec munera/ quia munera excecant oculos sapientium et commutant verba iustorum. sed iuste quod iustum est persequeris ut vltimas/ et ideo dicit quod iustum est/ alii quod iustum iniuste/ rursus quidam iniuste quod iustum est/ alii iuste quod iniustum est persequuntur.

De acceptance personarum Capitulum. iiii.

Que vobis qui corrupti prece vel pretio qui tracti amore vel odio dicitis bonum malum et malum bonum ponentes lucem tenebras et tenebras lucem mortificantes animas que non moriuntur/ et iustificantes animas que non viuunt. Hos enim non attenditis merita causarum/ sed merita personarum/ non cura sed munera/ non iusticiam sed pecuniam/ non quod ratio dicet/ sed quod voluntas affectet/ non quod lex sentiat/ sed quod mens cupiat/ non inclinatis animam ad iusticiam/ sed iusticiam inclinatis ad animam/ non quod licet hoc libeat/ sed ut liceat hoc quod libet. nunquam in vobis ita simplex est oculus ut totum corpus sit lucidum/ sed aliquid semper admiscetis sermone quo totam massam corrumpitis. pauperem tamen cum mora negligitis/ diuitum causam cum instantia promouetis. in illis rigorem ostenditis/ cum istis ex mansuetudine dispensatis/ illos cum difficultate respicitis/ istos cum favore tractatis/ illos negligenter auditis istos

subtiliter auscultatis. Clamat pauper nullus exaudit/
loquitur diues ⁊ omēs applaudunt. Eccl. Locutus ē
diues ⁊ oēs tacuerunt ⁊ verbū ei⁹ vsq; ad nubes pro-
duxerunt. Pauper locutus est ⁊ dicunt he quis est hī
et si ostenderit subuertit illum: clamat vim pauens
⁊ nullus exaudit/vociferatur ⁊ nō est qui iudicet. Si
forte causam pauperis suscipitis illos remisse fouetis
Cū aut diuitum causam assumitis illos pertinaciter
adiuuatis. ⁊ pauperes despiciatis diuites adiuuatis
vel honoratis. Istis reuerenter assurgitis illo de-
spiciabiliter conculcatis. sed si introierit ait Jaco-
bus apłus. In conuentu vestro vir anulum habens
aureū in veste candida ⁊ pauper in sordido habitu et
intendatis in eum qui indutus est veste preclara et
dicitis et tu hic bene sede. sed pauperi dicitis tu sta il-
lic aut sede sub scabello pedum meorū. Nonne iudica-
tis apud vosmetipsos ⁊ facit estis iudices cogitatio-
num iniquarū. De vobis enī ⁊ contra vos dicit pphē-
ta Jeremi. Magnificati sunt ⁊ ditati sunt ⁊ incrassati
causam pupilli non dixerunt ⁊ iudicium pauperis nō
iudicauerunt/sed in lege precipitur in Deutro. Nulla
erit distantia personarum ita paruum audietis vt ma-
gnum: nec accipietis cuiusq; personam. et quia dei
iudicium est / nō enī acceptio personarū est apud de-

¶ De venditione iusticie

Capitulum quintum

Us autem non gratis gratiam datis/nec iusti-
ciam iuste redditis/quia qui non venit non pre-
uenit nec datur nisi vendatur / sepe enī iusticiā iñi-
differitis/vt ligantib⁹ plusq; totū auferitis. qz maior ē
sūptus expense q̄ fructus sententie. In epi. ca. Quid

autē poteritis illi in districto iudicio rēdere q̄ precipit
in matheo. Gratis accepistis / gratis date lucrū in ar
cha / damnū in conscientia: pecuniā hic captatis: sed
aiam captiuitatis. In Matheo. Quid p̄ficat homi
ni si vniuersam mundū lucretur: aīe vero sue detrimē
tū pariat / aut quā dabit hō cōtumptionem p̄ aīma
sua. In psal. Frater non redimit: redimet hō ⁊ nō da
bit deo placationē suā. nec precii redēptionis aīe sue
laborabit in eternū ⁊ viuet vsq; in finem. Audite cō
tra vos diuites. Iacobus ap̄lus in ep̄la ca. 5. Audite
nunc diuites: plorare ⁊ ululate in miseris vestris que
aduenient vobis. diuitie vestre putrefacte sunt ⁊ ve
stimenta vestra a tineis comesta sunt. aurū ⁊ argētū
vestrum eruginabit. ⁊ erugo eorū erit vobis ī testimo
niū ⁊ manducabit carnes vestras sicut ignis. Episto
la ca. Thesaurizatis vobis iram in nouissimis die
bus. ecce merces operariorū vestrorū qui mensi fuerūt
regiones vestras que fraudata est a vobis clamat
⁊ clamor in aures dñi sabaoth introiuit. propterea ve
ritas precipit in euangelio Mathei. Nolite thesauri
zare vobis thesauros in terra vbi erugo et tinea de
molitur: ⁊ vbi fures effodiunt ⁊ furantur

De insatiabili desiderio cupidoꝝ. Cp̄m. vi.

Ignis inextinguibilis cupiditas insatiabilis q̄s
vñq; cupidus fuit voto cōtent? cum adipiscitur
quod optauerat desiderat ampliora semp̄ inhiat in
habendis ⁊ nunq; in habitis finē constituit. Eccl. In
satiabilis est oculus cupidi ⁊ in partē inq̄tatis nūq;
satiabitur. Salo. Auarus non implebitur pecunia. et q̄
amat pecuniam fructum non capit ex ea. Infernus ⁊
cupidus nunq; impletur. Similiter ⁊ oculi hoīm insatia

biles. In parabo. Sanguisuge due sunt filie dicētes
Affer affer crescit amor nūmī q̄tū pecunia crescit.

¶ Quare cupidus satiari non potest. Ep̄m. vii.

O Cupide vis scire quare semper vacu⁹ ⁊ nūq̄ im-
pleris. Aduerte nō est plena mensura. que q̄tū
cunq; retineat adhuc capax est amplioris. sed huma-
nus anim⁹ capax est dei. Tipls. Qm̄ q̄ adheret deo
vn⁹ spūs est cū eo q̄tūlibet ergo cōtineat quā nūq̄
est plen⁹ nisi deū habeat cui⁹ semp est capax. Si vis
ergo o cupide satiari desinas esse cupidus. q; cū cupi-
dus fueris satiari non poteris. Tiplus. Non est ergo
conuentio lucis ad tenebras neq; xp̄i ad Belial. Q;
nemo potest seruire deo ⁊ māmone

¶ De falso noīe diuitiarum. Ep̄m. viii.

O Falsa diuitiarum felicitas alias facultas q̄ di-
uitē efficit veraciter infelicē. Quid ei falsius q̄
opes mundi que diuitie nūcupant. Opposita sunt eē
diuitē ⁊ egenū ⁊ opes mundi nō auferunt sed afferūt
egestatē. Salo. Magis enī sufficit modicū paup̄i q̄
plurimū diuiti; qm̄ vbi multe diuitie ibi multi qui co-
medant illas. Quot ⁊ quantis magnates indigeāt
ipsemer experior. Opes itaq; non faciunt diuitē sed
egenū. Tū x̄ificator ait. Cui satis est qd̄ habet satis
illū cōstat habere. Cui nichil est quod habet satis illū
constat egere. Ergo facit virtus nō copia sufficientē.
Et non paupertas sed mentis hyatus egentem

¶ De exemplis contra cupiditatem. Ep̄m. ix.

O Nam multos seduxit cupiditas: q̄ plures perdi-
dit auaricia. In numeri. Balaā a fellam redar-
guit ⁊ pedem sedentis attriuit: q; captus cupidine p-
rimorum disponit maledicere in israel. In Josue.

Actoꝝ populus lapidauit qꝫ tulit aurū ⁊ argentū de
anathemathe Iherico. In. iii. Regū. Naboth interē
pꝛ est. vt achab vineā eius possideret. Sic iocoꝝ lepra
pꝛfudit qꝫ petiit ⁊ recepit aurū ⁊ argentū ⁊ vestes sub
noīe Helizet. In Mathe. Judas isaqueo se suspendit
qꝫ tradidit ⁊ vendidit xp̄m. In actibus ap̄loꝝ. Ana
niā ⁊ Saphirā subito mors extinxit/ qꝫ de pꝛcio agri
defraudauerunt apostolos. Zacharias edificauit
turus munitionem suam ⁊ coaceruauit aurum quasi
humum ⁊ argentum quasi lutum platearum. sed ecce
ce dñs possidebit eā ⁊ percutiet in mari fortitudinem
eius ⁊ hec igne deuorabitur.

¶ De iniqua possessione diuitiarum. Ep̄m. x.

QUerum est ergo qđ Salo. pꝛtestatur multos per
didit aurū ⁊ argentū. qui autē aurum diligūt nō
iustificabitur. ve illis qui sectant̄ illud. In psal. Ecce
ipsi pctōres ⁊ abundantes in seculo obtinuerunt diui
tias. Hinc veritas ipsa pꝛcipiebat apostolis. In Ma
the. Nolite possidere aurū nec argentū neqꝫ pecuniā
in zonis vestris/ qꝫ sicut camelus non pōt pꝛansire
foramen acus/ ita difficile est diuitē ad regnū celozū
intrare. Alta enī est vis et angustia porta per quam
itur ⁊ intratur ad vitā. Apostolus ergo secutus regu
lam veritatis aiebat. Argentū ⁊ aurū non est nichil.
ysayas. Ne ergo qui coniungitis domū ad domum
agri agro copulatis vsqꝫ ad terminū loci. Repleta
est terra auro ⁊ argēto/ ⁊ nō est ibi finis thesaurorum
eiꝝ pꝛpꝛt̄ iūqtatē auaricie eiꝝ iratꝫ sum ⁊ percussi eam.

¶ De licitis opibus. Capitulum. xi.

QUeteroꝝ Abraham diues fuit. ⁊ Job locuples. Da
uid opulentus. et tamen de Abraham dicit scil

ptura/qz credidit deo/z reputatū est illi ad iusticiam
z de Job dicitur. Quia nō erat ei similis vir simplex
in terra/z rectus ac timens deū et recedens a malo.
de Dō aut dicit scriptura in li. Reg. Quia deus inue
nit sibi virū sūm cor suū. At illi fuerunt quasi nichil
habentes z omnia possidentes. s. illud. psalmi. Di
uitie si affluant nolite cor apponere/nos aut sūm^o aīo
possidentes/qz nichil habentes s. illud psalmiste
Diuites eguerunt z esurierunt. Facilius ergo inue
nies qui diligit diuitias z non habet q̄ qui habet di
uitias z non diligit/qz sicut difficile est esse in igne z
non ardere. Ita difficultus est possidere diuitias z nō
amare. Audi pphetam Iheremiam. Et minore vsqz
ad maiorem oēs auaritie student/et a propheta vsqz
sacerdotem omnes facient volum

De incertitudine diuitiarū Ep̄m. xli
Omnis cupidus z auarus contra naturā nititur
z molitur. Natura nāqz pauperem adducit in
mundo/z pauperē reducit a mundo. Mundum enī ter
ra suscipit/z nudus in terra recipitur. Cupidus autē
cupit z curat fieri diues ī mūdo. In Luca. Destruā in
quit horrea mea z maiora eis faciā z illud cōgrega
bo oīa q̄ michi nata sunt z oīa bona mea. sed o stulte
si in hac nocte rapitē aīa tua a te/que aut parasti cu
ius erunt. In psalmo. Thesaurisas z ignoras cui con
gregabis ea. In psalmo. Dormierunt somnū suū et
nichil inuenerunt oēs viri diuitiarū in manibus suis.
Diues cū dormierit nichil secū afferet aperiet oculos
suos z nichil inueniet. In psal. Ne timueris cū diues
fact^o fuerit hō et cū multiplicata fuerit glia domus
eius non enī cū morietur accipiet hec oīa/neqz simul

descendet cū eo gloria domus eius: sed relinquit alle
nis diuitias suas. Et sepulchrum eorum domus eorum
in eternū. Hinc etiā sapiens testat in Eccle. Qui acer
uat ex non suo iniuste aliis congregabit: et bonis suis
alius luxuriabitur: per dolorē quem habebit hostem
dimittet herodem

C De cōtemnenda possessione diuitiar. Ep̄m. xlii

Quod ad congregandū dō insinuat cū stare non pos
sit ille q̄ congregat. Job. Iñā quasi flos egreditur
et cōterit et fugit velut ymbra et nunq̄ in eodē statu p
manet: cur multa desideret cū pauca sufficiunt. Ep̄o.
Habentes inquit victum et vestitum his cōtenti sitis
Cur necessaria cum multa sollicitudinē querāt cū ip̄a
sine magna difficultate se ostendant. Audi quid sup
hoc veritas dicit in euangelio Mathē. Nolite solli
citi esse dicētes quid manducabimus aut quid bibe
mus aut quo operlemur. Scit enī pater vester celes
tis qz his oībus idigētis: querite ergo primū regnū
dei et iusticiā eius et oīa hec adicientur vobis. nūq̄ vī
di iustū derelictū nec semen eius querens panem

C De auaro et cupido

Capitulum. xlii

Salomō. Tantalus sitit in medīs vndis: et auas
rus eget ī opib⁹ cui tantū est qd̄ habet q̄tū est
quod non habet: qz nunq̄ vtiē acquisitis: sed semp in
hiat acquirendis. In para. solo. est quasi diues cū nī
chil habeat. et est quasi paup cū in multis diuitiis sit:
auarus et infer⁹ similes sunt: vterqz comedit et non
digerit: recipit et non reddit: auarus nec patientibus
cōpatitur nec miseri misereē. Si offendit deū offendit
proximum et offendit seipsum. Nam deo detinet debi
ta proximo denegat necessaria et sibi subtrahit: opor

tuna. In Eccl. Airo cupido et tenaci sine ratione et
substantia et homini inuido acquirit aurū: et qui sibi
neq̃ est quō aliis bonus erit ⁊ locundabitur in bonis
suis. Qui habet substantiam huius seculi: et viderit
fratrem suum necessitatem habere et clausit viscē
ra sua ab eo quō caritas dei manet in eo. Non enim
proximū suū diligit sicut semetip̃m: quē inedia perī
mit egestate consumit. Neq; enim deum diligit sup
omnia: cui prefert aurum preponit argentum

Cur auaricia dicat̃ ydolorū seruitus Ep̃m. xv
Recte diffinit ap̃l's. Auaricia est ydolorum seruf
tus: sicut enim ydolatra seruit simulachro/ sic ⁊
auarus seruit thesauro. Nam ille cultū ydolatrie dili
genter āplificat: ⁊ iste cumulū pecunie libēter augmē
tat: ille cū oī diligentia colit simulachrū: ⁊ iste cū oī
cura custodit thesaurū: ille spem ponit in ydolatria: ⁊
iste spem ponit in pecunia/ ille timet mutilare simula
chrum/ et iste timet minuire thesaurum

De quibusdā pprietatibus auari Ep̃m. xvi
Auarus ad petendum prōptus: ad dandum tar
dus/ ad negandū fructuosus: si quid expendit
amittit totum tristis/ querulus/ morosus/ et sollicitus
suspirat/ et anxietur dubius/ heret/ inuitus expendit/
magnificat datum: sed vilificat dādum: dat vt lucra
tur: sed nō lucratur vt det: largus in alieno/ sed parc⁹
in pprio: gulam euacuat vt arcā impleat: corp⁹ exter
minat vt lucrum extendat. In Eccl. Manus habet
ad dandum collectam: sed ad recipiendū porrectam:
ad dandum clausam / sed ad recipiendū apertam.
Porro substantia iniustorum sicut fluvius exsiccabile
Quia qui male congregat cito dispergit. Iustum lu

dicium ut que de malo pueniūt/ad malū perueniāt
nec accedat ad bonū qđ nō pcedit de bono. Avarus
ergo habet dānationem vite que nunc est et future.

¶ De gula.

Capitulum. xvii.

Illi vīte hōis panis ⁊ aqua ⁊ vestimentū ⁊ do-
mus ptegeaturpitudinē/nūc autē gulosis nō
sufficiūt fruct⁹ arborū/nō grana legaminum/nō radi-
cco herbarū/nō pisces maris/nō bestie terre/nō aues
celi. sed querūt pigmēta/cōparant aromata/nutritum
tur altitia/capiunt obesa q̄ studiose coquuntur arte co-
corū q̄ laute parant officio ministroz. Alius cōtēdit
⁊ colat/alī⁹ reficit ⁊ cōficit substantiā vixit in accidēs
naturā mutat in artē ut saturitas trāseat in esurē ut
fastidireuocet in appetitū ad irritandū gulā nō ad
sustentandā naturā. nō ad necessitatē supplendā/sed
ad auiditatē explendā. ceterū tā brevis est gule volu-
ptas ut spacio loci vix sit quattuor digitorū spacio tē-
poris/vix sit toridē momētōz. cōtēnit mediocritas ⁊
suppluitas affectat. In diuersitate ciboz et varietate
saporū auiditas nescit modū/⁊ voracitas nescit mēsu-
rā sed inde grauāt stomach⁹ turbat sensus/opprimūt
intellectus ⁊ inde nō sal⁹ ⁊ sanitas sed morb⁹ ⁊ mors
In Ecclē. Noli auidus esse in omni epulatione ⁊ nō te
effundas sup oēm escam. In multis enī nō deerit iſir-
mitas ⁊ ppter crapulā multi oblerūt. Esca ventri et
venter escis deus autem et hunc et has destruet.

¶ Exempla contra gulam.

Capitulum. xviii.

Olla carū tributū exigit sed vilissimū reddit et
q̄to delicioza sunt cibaria tanto fetidiora sunt
stercora. Turpi⁹ egerit qđ turpiter ingerit. superi⁹ et
inferius horribilē flatū exprimēs ⁊ abominabilē sonū

emittena. In gen. Sula paradysum clausit/ primoge-
nita vendidit/suspēdit pastorem/decollauit baptistā.
In Mathe. Rabuzardā princeps equorū templum
incendit ⁊ totam iherl'm euertit. In da. Balthasar in
cōuiuio mansi cōtra se scribentē asperit mane. thesel
phares eadē nocte interfect⁹ est a caldeis. Sedit po-
pulus manducare ⁊ bibere ⁊ surrexerūt ludere. Sed
adhuc esca eorum in ore ipsorum ⁊ ira dei ascendit su-
per eos. Qui epulabantur voluptuose interierunt in
vitiis. In Luca. Dives ille qui epulabatur cotidie splen-
dide sepultus est in inferno.

De ebrietate.

Capitulum. xix.

Quid turpius est ebrioso cui feteri ore tremor in
corpore q̄ p̄mit nulla/prodit occulta. cui mens
alienatur/facies transformat. Salo. Nullū enī secre-
tū ubi regnat ebrietas/fectū calices quē non fecere
disertū. Porro nō sufficit vinū nō siccera non serulsa/
sed studiose cōfictur mulsum/stropus elaretū labore
multo sollicitudine multa. sūptu nō modico/sed inde
cōtentiones et rixe lites ⁊ iurgia. In Eccl. Ainū enī
multum paratum alias potatum vt ait sapiēs. Irri-
tationem et iram et ruinas multas facit. In Eccl. et
Isae. Fornicatio ⁊ vinum et ebrietas auferunt cor.
propterea dicit apostol⁹. Fugite vinum in quo est lu-
xuria. Ebriosa res vinū et tumultuosa ebrietas. Ihe-
re. Filii iachaim et filie zacharie vinum ⁊ siccera ⁊ omne
quod inebriare poterat non biberunt.

Exempla contra ebrietatem.

Ep̄m. xx.

Ebrietas enim Ihoē nudauit incestum commissit
In libro Regū. Filium regis occidit principem
exercitus iugulauit. verum est quod Salomon ait.

Elacātes potibus ⁊ vacantes simbola cōsummātur
Et ysayas. Ele qui consurgitis mane ad ebrietatem
sectandā ⁊ potandū vsq; ad vesperā vt vino esuētis
Cithara ⁊ lira tympanū ⁊ tuba ⁊ vinū in cōuiuiis ve
stris. Ele q̄ potentes estis ad potandū vinū ⁊ viri for
tes ad miscendū ebrietatē: ecce gaudiū ⁊ leticiā occi
dere vitulos et iugulare arietes/comedere carnes/et
bibere vinū. Comedam⁹ et bibamus cras enī morie
mur. ⁊ reuelata est vox ī aurib⁹ vestris vox dñi exerc
tuum. Si dimittatur hec iniquitas nobis donec mo
riamini. ve corone superbe Esraim sacerdotes ⁊ pro
phete nescierūt pre ebrietate absoriti sunt a vino: ne
scierunt videntē ⁊ ignorauerūt iudiciū. Proth pu
dor cū ad prenūciandū euangelicā lectionē cū a quo
dam patre benedictio peteretur hesternā crapulā et
nocturnā ebrietatē eructuās fertur alta voce dixisse
potum seruatorum suorum benedicat rex angelorum

De luxuria hominis

Capitulum. xxi.

Porro turpis mater ebrietas filiā gñat turpiorē.
In aplo. Iussū est enī vt q̄ in sordib⁹ est sorde
scat. oēs adulterātes quasi cliban⁹ accēsus a coquēte
Reperūt furere p̄cipes a viho v̄ter enī optide satur
libēter venerē amplexat. Extrema libidinis turpi
tudo q̄ nō solū mentē effeminat sed corp⁹ eneruat. nō
solū maculat siam/s; fedat psonā. Aplos. Dñe nāq;
petm̄ qd̄ hō facit extra corp⁹ est: qui autē fornicat in
corpus suū peccat. Semp ardor illā precedit ⁊ petulē
tiam semp comitat fētor ⁊ imundicia semp sequunt
dolores et penitētia. Salo. Farius enī distillās labia
meretricis ⁊ nītid⁹ oleo guttur ei⁹. Houlissima autē
p̄a amara quasi absinthiū ⁊ acuta q̄si gladi⁹ biceps

De generalitate luxurie Capitulum. xxi.

Eliminabilis est inimicus habitus non perculs per
non tantum exterius sed interius. Job. In virtus eius
in labiis eius et fortitudo eius in vinculo ventris eius.
Non quod fugatur nisi cum fugitur. Non quod maciatur nisi
cum maceratur ad causam exigit libertatem et habu
dantiam. sed repetit ad effectum facultatem et adia
centiam. hec omnem etatem corrumpit omnem sensum confun
dit: omnem ordinem soluit: omnem gradum pervertit. Inua
dit enim senes et iuvenes. mares. et feminas. prudentes
et simplices. superiores et inferiores. ad extremum etiam
sacerdotes qui nocte venerem libenter amplexantur
mane virginem venerantur. turpe dictum. turpius audis
tum. sed turpissimum actum. dici enim liceat ut agi non
libeat. nocte filium veneris agitant in cubili. mane fi
lium virginis offerunt in altari

De diuersis speciebus luxurie Capitulum. xxii.

Quis enim multiplices species valeat sufficenter expli
care. Hoc enim perthapolim cum adiacenti regione
subuertit. Sichem cum populo zodomitica iteremur. hoc
et omnes filios Jude percussit Judeam et madianitam pugio
ne transfodit tribus Beniamin per uxorem leuite delevit
filios Iherusalem. sacerdotis in bello. Hec Ariam occidit.
ammon interfecit: presbyteros lapidavit. Hec Rubem ma
ledixit. Sampsonem seduxit. Salomonem pervertit.
In Eccle. Verum est ergo quod legitur propter speciem mu
lieris multi perierunt. Nam vinum et mulieres faciunt
apostare sapientes et arguunt sensatos. Salomon.
Hec multos vulneratos deiecit: et fortissimi viri quos
interfecti sunt ab ea. Sic inferi domus eius penetrant
tes interiora mentis. Hec vires enervat: sensus dimittit

nult/oles consumit/opes effundit &c.

C De coitu contra naturam. Capitulum. xlii.

Hec ignominiosam morphosin operat quam in
apls ad romanos nō p̄didit noiare. p̄p̄es inq̄t
Tradidit illos de^o in passiones ignominie. Itā semi
ne eoz cōmutauerūt naturalē vsum in eū qui est con
tra naturā. similiter & masculū relicto naturali v̄su fe
mine exarserūt in desiderijs suis inuicē masculū ī ma
sculos turpitudinē turpius operātes. quid hac turpi
tudine turpi⁹. q̄d hoc crimine criminosi⁹/in lege qua
si paria cōiungunt cōcubitus maris cū masculo & col
tus hoīs cū iumento. Sic enī legi⁹ in leuitico. Cum
masculo nō cōmisceberis coitu femineo q̄ abomina
tio est. Et si pecore non colbis neq̄ cū eo maculaberis
vtriq̄ par pena subseribit. qui dormierit inq̄t cū ma
sculo/coitu femineo morte moriatur/vtriq̄ operati sūt
nephās. Qui cū iumento dormierit morte moriatur.
pecus quoq̄ occidite. Qui habet aures audiendi au
diat. immo qui despicit non respiciat.

C De pena huius sceleris.

Ep̄m. xxi.

Pena docuit q̄d hec culpa p̄meruit. In Genesi
Pluit eī dñs sup sodomā & gomorrā sulphur &
ignē de celo. Pluit dñs cuiq̄ angelozū vel hominū
executionē hui⁹ pene cōmittere. sed sibi ipsi vindictā
huius sceleris reservauit/Ep̄m illud in Gene. Mea est
ultio & ego retribuā/ & ideo pluit dñs a dño videlicet a
semetipso nō ymbre vel rorem/ sed sulphur & ignem.
sulphur super fetorem luxurie. ignē super ardorem lib
idinis. Quatenus pena similis esset culpe/ nec mis
sisse dicitur sed pluuisse quaten⁹ ip̄o verbo magnitudi
nem & abundantia pens notaret nemini peperit ocul

luis eius/se d oēs simul extinguit. vxorem Loth; quere
tro respexit in statuā, salis mutauit/nec solum vires
sed etiam totam regionē in mare merfus est vt val-
lem salinarum cōuertit. Apostolus. Non tendum est
igitur incidere in manus dei viuentis. quia quanto
maiores suelonganimitatis exhibet patientiā/tan-
to duriores sue seueritatis infert vindictam.

De ambicioso.

Capitulum. xxvi.

Opes itaq; cupido cōgregat et auar? pseruat vo-
luptates. gulosis degustat et luxuriosus exercet
honores. ambiciosus affectat et superbus se extollit et
ambiciosus semp attēdens ne qd dicat vel faciat qd
in oculis hoīm valeat despicere. humilitatē simulat
honestatē mētatur. affabilitatē exhibet et benignitatē
ostendit/subsequit et obsequit/cunctos honorat/vntuer-
sis inclinat/frequētat curias/visit optimates/assur-
git et amplectat/applaudit et adulat. bene nouit illud
Poetici Quidius de arte. Et si pulvis erit nullus ta-
men excutet illū. Proprius est et feruor vbi placere
cognouit remissus et tepidus vbi displicere putauerit
Improbat mala/detestatur iniqua/sed alia cū aliis
pbat et improbat vt iudicet pdoneus et reputetur ac-
ceptus/vt laudetur ab omībus/vt a singulis appeta-
tur. Ecce grauem itus se sustinet pugnam/difficilēq;
cōflictum dum iniquitas pulsat animū et ambitio cō-
tinet manus et quod illa suggerit faciendum hoc fie-
ri non permittit. Concludit tamen mater et filia ad
inucē iniquitas et ambitio. Itā mater in ap̄to subsistit
et in occulto filia non resistit. hec ergo vendicat sibi
publicū illa sibi secretum. Ambiciosus libenter agit
de principatu quē ambit et dicit. Quando p̄cipabile

Ille qui seuerus sit in iusticia pl^{us} in misericordia qui non deulet
amore vel odio corrumpatur prece vel precio qui credat
fidelibus et acquiescat simplicibus: qui sit humilis et
benignus largus et mansuetus patiens sapiens et astutus

Denimma concupiscentia ambitionis. Epim. xxvii.

Sed forsitan hac arte non perficitur recurrit ad altam addu-
cat Simoniam et accedat ad Siesi per hunc ergo ab
illo nititur emere quod se non perualet obtinere: supplicat
et permittit offert et tribuit proth pudor gratiam quam gra-
tis adipisci non potuit perphas et nephas nititur obtinere
nec desistit adhuc sed insistit et inuadit violenter ho-
nozem et impudenter accipit dignitatem. Amicorum suffra-
gio perfidio propinquorum: tantoque infamatae ambitionis
ardore: tanta libidine perfidendi ut scilicet non horreat/
scandalum ne formidet. In libro Regum. Sed Siesi le-
pra percussit et Simo perit cum pecunia. Chore cum concupis-
cibus ignis consumpsit et Batha et Abiron terra vi-
uos absorbuisset. Apostolus. Nullus itaque assumat sibi
honorem: sed qui vocatur a deo tanquam aaron

Exemplum de ambitioso. Epim. xxviii.

Uiquidam ambitionis exemplum reperit de Absa-
lone in libro Regum. Qui cum aspiraret ad regnum
fecit sibi currus et equites et quinquaginta viros qui
eum prederent. Et mane consurgens absalon stetit
iuxta introitum porte et omnem virum qui habebat negocium
ut veniret ad regis iudicium vocabat ad se: et dice-
bat: de qua ciuitate es tu: qui respondens aiebat: ex una
tribu israel ego sum seruus tuus. Respondit ei absalon: ut
darem michi sermones tui boni et iusti sed non est qui te au-
diat constituitur a rege: dicebatque ei Absalon. Quis me
constituit iudicem super terram ut a me veniant omnes qui habent

negocium vt iuste iudicem sed cum accederet ad eū
homo et salutarer eum extendebat manum suam et
apprehendens osculabatur eum. Faciebatq; hoc eī
Israel. Quq; abiisset absalō in ebrō misit explorato-
res in vniuersas tribus israel dicens: statim vt audie-
ritis clangorē buccine dicite regnabit absalon ī ebrō
et facta est coniuratio valida populusq; concurrēs an-
gebat cum absalone

¶ Breuis est misera vita magnatū Ep̄m. xxiix

Sed esto quod sublimet in altū p̄moueāt ad sū-
mū cure statī succrescunt sollicitudines cumulā-
tur/extenduntur ieiunia/vigilie p̄ducitur ex quibus
natura corrūpitur/infirmitur spūs/corrūpitur sōnus
amittit̄ appetitus/debilitatur virtus/corpus attenua-
tur. Et sic in seip̄o deficiens nō dimidiat dies suos:
sed miserabilē vitā miserabiliori sine concludit. Ve-
rū est illud poeticū. In se magna ruunt sōnīq; nega-
tum est stare diu tollūtur in altū villapsu grauiora ru-
ant. Verius est aut̄ illō p̄pheticū in psal. Audi impiū
super altatū et eleuatū sup cedros libani. Transiit
et ecce nō erat q̄ eū cognosceret. Quesiuitq; et nō est ī
uentus locus eius Job. Ante q̄ dies eius impleātur
peribit: ledetur quasi vinea in primo flore botrus ei⁹
et sicut oliua florens p̄ducens. Audi super hoc sniam
sapientis in Eccl. Omnis potentatus vita breuis

¶ De diuersis p̄p̄etantibus superboꝝ Ep̄m. xxx

Statim aut̄ vt ambitiosus ad honorē est p̄mot⁹
in superbiam extollitur/in iactantiam effrenat̄
nec curat p̄desse sed gl̄iatur p̄esse/presumit se melio-
rem qz cernit se superiorem/ac bonum facit nō gra-
dus sed virtus/nō dignitas sed honestas/piores de

dignat amicos notos ignorat/comites cōtēnit/ante
quos vultum auertit/vifum extollit/cervicem erigit
fastum offendit/grandis loquitur/sublimis cogitat/in
belle nō parit/peffe molit/platis ifestus subditis one
rosus/moleftia nō fuffert/cōcepta nō differt/preceps ⁊
audax/gēiofus ⁊ arrogans / grauis et importunus.

De fuperbia ⁊ cafu luciferi. Lpm. xxi.

Superbia cunctis iportabilis oibus odiofa/inter
oia vicia tu femp es prima/tu femp es vltima.
Nā omē pctm te accedēte pmittē/te recedēte dimitt
itur. In Eccl. fcriptū est. Initiū oīs pcti est fuperbia.
Job. Primogenita mors / hec inter ipa rerum piz
mordita creaturā cōtra creatorem erexit. āgelum cō
tra deū / fed cū abfqz mora deiecit qui in veritate nō
fletit. ab innocentia in pctm/a delictis in miferiis/a
celo empireo in aerē caliginofum. Aludī ysayam pro
phetam. Quō cecidifti Lucifer q̄ mane oriebaris/q̄
dicebas in corde tuo. In celū ascendam fup aftra ce
li exaltabo foliū meū. Sedēbo fup montē teftamēt.
In lateribus aquilonis. Alcēdā fup altitudinē nublū
⁊ fimilis ero altiffimo. Ezechiel. Tu fignaculū fimili
tudinis plenus fapientia ⁊ pfectus decore in deliciis
paradiſi dei fuiſti. Omis lapis preciofus operimen
tū tuū / fardis thopafius ⁊ laſpis crisolitus onix ⁊ be
rillus ſaphirus carbūculus ⁊ ſmaradus aurum opus
decoris tui. Tu cerub extenſus ⁊ ptegens ⁊ poſui te
in monte ſcō dei in medio lapidum ignitor/ coram
me ambulasti pfectus in viſis tuis a die conditiōis
tue donec inuenta eſt iniquitas in te. peccaſti ⁊ electi
te de monte dei/elevatū eſt cor tuū in decore tuo ⁊ in
terra plect te. Job. Cedū non fuerunt altiores illo i

parabſo dei/abſcetes non equauerunt ad ſimilitatem
ei?/platani nō fuerunt equales frondibus illi? Quidē
lignū paradifi precioſum nō eſt aſſimulatū pulcritu-
dini ei?/qm̄ p̄cioſum fecit eū in multis cōdenſis frō-
dibus. Job ipſe eſt rex ſup oēs filios ſupbie. In apoc.
Ipſe eſt draco magn⁹ rufus habēs ſeptē capita ⁊ cor-
nua decē ⁊ in capitibus ſeptē diademata cuius cau-
da trahebat terciā partē ſtellarū celi: ⁊ miſit illas i
terrā ⁊ ꝑiect⁹ eſt ille draco magn⁹ ſerpens antiqu⁹
q̄ vocat⁹ diabol⁹ et Sathanas q̄ ſeduxit vniuerſum
mundū ⁊ ꝑiectus eſt in terra ⁊ angeli eius cū eo miſſi
ſunt. de quo vltas ait in Luca. Eudchā Sathanam
quaſi fulgur de celo cadētē. Iſtā omīs qui ſe exaltat
humiliabitur/⁊ qui ſe humiliat exaltabitur

¶ De arrogantia hoīm Capitulum: xxxv
Superba ꝑſūptio ꝑſumptuoſa ſupbia q̄ nō ſolū
angelos deo voluit adequare ſꝫ hoīes ꝑeſūpſit
deſiccare porro quos erexit depreſſit ⁊ quos exalta-
uit humiliavit. Iſtinc ait dñs ꝑ ꝑphetā Ezechiel. fili
hoīs dic ꝑrincipi tui tyri. Nec dicit tñs de⁹ eo q̄ ele-
uatum eſt cor tuū quaſi cor dei. Et dixiſti. Deus enī
ego ſum. Cū hō ſis/⁊ non deus es. Procirco ego addu-
cam ſuper te robuſtiſſimos gentiū ⁊ interficiēt te. ⁊ in
interitu morieris occiſorū. In Daniele. Iſtābugo dono
ſor qz ſactantiā vel potentiā ſuā ſuperbe lactauit. Et
ait. Iſtāne enī hec eſt babilon quam ego edificauit in
domum regnī ⁊ in roboze fortitudinis mee ⁊ in glo-
ria decore mei. Cū adhuc ſermo eēt i ore regis vox
de celo ruit. tibi dicit Iſtābuch. rex regnū tuū tranſi-
t a te ⁊ ab hominibus te elident ⁊ cum beſtis feris erit
habitatio tua. ſenū quaſi boſ comedes/⁊ ſeptē tēpora

mutabunt super te donec scias quod excelsus dñetur in
regno hoim et cuiusq; voluerit det illud. eadem hora
sermo cōpletus fuit sup Nabuchodonosor. verum est
ergo qd legim in psal. hō cū in honore esset non in-
tellerit cōparat⁹ est iumentis insipientib⁹ et similis
factus est illis. superbia turrim euertit et linguam cō-
fudit pstravit Soliā et suspendit Amā et interfecit Mi-
canorem et peremit Anthiocū. Pharonē submersit
In Eccl. Sedes ducum superborum destruxit deus
et radices superborum gentium arefecit

De abominatione superbie. Capitulum. xxxiii.

Quā detestabilis sit superbia. dñs ipse p prophe-
tiam Elnos testatur. Iurauit dñs de⁹ i aia sua
dicit dñs deus exercitū. detestor ego superbiam Ja-
cob. Exinanuit dñs in supbia. Si oblit⁹ fuero vsq; i
finem oia opera eorū. unde inter illa sex sunt que dñs
odit et septimū detestatur aia eius. In parab. Salo.
Primi ponit oculos sublimes. id est supbiā. ysaias.
Dies dñi exercitū super omnē superbū et excelsū et
super omne arrogantē et humiliabitur et super omnes
cedros libani sublimes et erectos et super omēs quer-
cus basant et super omēs montes excelsos et super oēs
colles eleuatos et etiam sup oēm turrim excelsam: et
super omnē murū munitū: et incuruabitur sublimitas
hoim: et humiliabit altitudo vireorū. Propterea dila-
tante infernus aiam suā: et aperuit os suū absq; villo
termino et descendent sublimes gloriofiq; eius ad eū
dñs exercituum cognouit hec ut detraheret superbiā
omnis glorie. Job quoq; dicit. Si ascenderit vsq; ad
celum superbia et caput ei⁹ nubes tetigerit quasi ster-
quilinium in fine perdetur

Contra arrogantiam supborum. Ep̃m. xxxiii.

Omnis fere viciosus diligit sibi simile superbus
aut elatus. Unde Salo. in para. Inter superbos
semp sunt iurgia et ibi fuerit superbia ibi erit et contu-
melia. Supbus insolita gestit et consueta fastidit ma-
gnū reputat si loqui dignetur. maximū si surgat et am-
plexetur: estimat plus dignitatē ab ipso quā ipm affecu-
tum a dignitate. nunquā vult vti paternitatis affectu
sed semp vti dñationis imperio. ysayas. Supbia ei⁹
et arrogantia ei⁹. et indignatio ei⁹ plus quā fortitudo ei⁹
reuoluit in aīo. Quod legit in euangelio Luc. Facta
est cōtentio inter discipulos iesu quis eorū videretur ma-
ior. Et ait illis iesus. Reges gentiū dñant eorū et qui
potestatē hñt inter eos benefici vocant. vos autē non
sic sed qui maior est inter vos sicut minor erit. et qui
p̃cessor est fiet sicut ministrator. et Petrus ap̃loz ma-
gister in epla ca. nō quasi dñantē in clero sed forma
facti gregis in aīo. Dñū est terra et plenitudo ei⁹. vn⁹
est ergo de⁹ vn⁹ est dñs: ceteri non sūt dñi sed mini-
stri quibus interdicit dñm et interdicit miserīū. Quo-
di sup̃ hec sapientē in eccl. Rectorē te posuerunt nō
extolli. sed esto in illis quasi vnus ex ipsis

Contra fraudē ambitiosorum. Ep̃m. xxxv.

Ali zebedei quā interuentū matris honore postu-
lauerunt a xp̃o in Luca. Dicit inquit vt sedeant
hi duo filii mei vn⁹ ad dexterā alius ad sinistrā tuā
in regno tuo mernerunt audire. Nescitis quid petas-
tis. nō honore sed onere puenire ad regnum. Tū dñs
subdit. Non est meū dare vobis meū est quiddē dare:
sed non vobis: scz ambitiosis quales vos estis licet a
deo ois potestas sit: supbi tamē regnant sibi et non ex

deo. s3 illud ppheticū Osee. Ipi regnauerūt z nō ex
me principes extierunt z non cognoui eos.

C De ppetatibus arrogantū Capitulum. xxxvi

Superbus amat pūmas cathedras in sinagogis
pūmos recubitus in cenis: pūmas salutationes
in foro. z vocari ab oīb? rabi nō nōie p sone s3 nō ie for
tune vult appellari. nō vt hō s3 vt de? vult honorari
sedet sublimis incedit excelsus: vult oēs sibi assurge
re singulos inclinare. Porro phūs quidē volens ar
rogantiā cuiusdā regis eludere cū vidisset eū in thro
no regali sedere sublimē. pstratus in terrā suppliciter
exorauit z confestim non inuitatus ascendens iuxta
eū confedit. qđ rex vehemēter admirans eo q? nosce
ret illū esse phūm. quid hoc egerit exquisiuit. Phūs
vero rēdit. aut deus es aut hō. si de? debui te adora
re: si homo potuit iuxta te sedere. Rex aut rōnem cō
uertens cōtra phūm intulit. ymo si hō sum nō debui
stī me adorare: si de? non debuisti iuxta me sedere. sa
pienter iste respondit: sed ille prudenter illuist

C De superfluo cultu Capitulum. xxxvii.

Primi parentes fecerunt sibi perizomata post
peccatū z a xpo dicitur xpianus. In luca. Non
aut duas tunicas habeatis. sed iuxta Iohannis p s
lū. Qui habet duas tunicas det vnā non habēt. sup
bus aut vt magnificus videat satagit vesti duplici
bus. Induit mollib? preciosis ornari. Sed quid est hō
p ciosis ornatus nisi sepulchrū foris dealbatum int?
aut plen? spurcitia lactis z purpura cocus z bisus
in limo. putrescunt aurū z argentum. lapides z gēme
in lato fordescunt: dignitas z potestas male iacent in
pulvere: honor. et gloria male sedent in cinere. Quid

ergo superbe filateria dilatatas et magnificas fimbrias In lu. Dives ille qui inducitur purpura et bisso sepultus est in inferno. Dina filia patriarche. Jacob antequam egredere et ait Iosephus ut emeret ornamentum mulierum pulcherrimum. Iosephus permansit. Cum autem exiit Sichem filius regis. Emoz eam violenter oppressit. Olofernes autem qui sedebat in canopeo qui erat ex purpura et auro smaragdo et lapidibus preciosis intextus. iugulatus est a Judith que cum patre videretur cunctis tunc ornatum iocunditatis assumpsit. Audisti hoc consilium sapientis in Eccl. In vestitu ne gloriaris unquam. Et petrus apostolus non in veste pretiosa nec sit extrinsecus capillatura aut circumdatio auri aut vestimentorum cultus.

Contra superfluum ornatum Epim. xxviii

Atende quid contra superfluum ornatum minetur dominus per prophetam ysaia. Pro eo quod elevate sunt filie Sion et abulauerunt extenso collo et nutibus oculorum ibant decalvabit dominus verticem filiarum Sion et erimur eam nudabit. In die illa auferet dominus ornamentum calciamenorum et lunulas et torques et monilia et armillas et mitras et discriminalia et periscelidas. et murenulas et olfactuaria et iugula et aureas annulos et gemas in fronte pedetes et mutatoria et pallos et limbeamina et acus et specula et sindones et vittas et therisira. et erit pro suavitatis odore fetor et pro zona funiculus. et pro crispo crine caluicium. et pro fascia pectorali cicillum. Ecce iuxta redditur pena pro culpa ut in eo puniantur in quo peccauerunt. Et adhuc super his audi prophetam Ezechielem. De tyre bisso varia de Egypto texta est tibi in velum. Gadactus et purpura de insulis. Elusa facta

sunt operimentum tuū dehtes eburneos ⁊ ebēnos cō
mutauerūt in precio tuo gēmā ⁊ pupurā ⁊ scrutulātū
⁊ bissū ⁊ sericū pposuerunt in mensa tua. dederunt
institutores tui in tapetibus ad sedendū ⁊ repleta es et
glorificata nimis: sed nunc contrita es in mari et in
p̄fundis aquarum opes tue ad nichilum redacte sūt
⁊ non eris vsq; imperpetuum

¶ Quod plus defera vestib⁹ q̄ virtutib⁹ *Ca. xxxix.*

Quam quidā phīs in habitu cōtēptibili p̄ncipis
aulam adisset. ⁊ diu pulsans non fuit admissus
sed quotiens ingredi tēptasset totiens contigisset re
pellit: mutauit habitū ⁊ assumpsit ornatū. tunc ad p̄
mā vocē aditus patuit venienti qui p̄cedens ad p̄in
cipē palliū qđ gestabat cepit venerabiliter osculari su
per quo p̄nceps admirans quid hoc ageret exquisi
uit Phīs sic respondit. Honozantē me honoro: qz
quod virtus non potuit vestis obtinuit. *¶* Vanī vanī
tātū plus vestibus defertur q̄ virtutib⁹. plus venio
statū q̄ honestati

¶ De fuscatione colorum ⁊ ornatu persone mense ⁊
domus *Capitulum. xl.*

Artificialis color superducitur ⁊ facies obducit
tur naturalis tāq̄ hoīs artificii artem superet
creatoris. non sic in Mathe. Considerate inquit lilia
agri quomodo crescunt. non laborant neq; nent. dis
co alit vobis qm̄ nec Salo. in omī gl̄ia sua coopert⁹
est sicut vnū ex istis. absit vt adulterin⁹ color cōpara
bilis sit natūo quin immo cū facies adulterino fusca
tur colore os abominabili fetore corripit. In psalmo
Aniuerſa vanitas oīs hō viuens. Quid enī vanius
q̄ plectere crines: plārare cesariē: ungere genas: pin

gere faciē pducere supercilla. Solo. Quātūcūq; quī
dem fallax sit gloria et vana sit pulcritudo. ysayas.
Ois caro fenū et oīs gl'ia ei' quasi flos agri. In psal.
Qm̄ sicut fenū velociter arefcēt et sicut olera herbaz
cito cadent. vt ornamentū p'sone p'tereā ne malignū
poti' videas q̄ verius aliquos subtile. quid vani
q̄ ornare mensam mantilib' picturatis/cutellis ebo
re manicatis/vasis aureis/vasculis argenteis cuppis
et mappis necalibus et gradalibus/scutellis/cochleari-
bus/furculis et salariis/capsulis et scabellis. Quid
pdest pigere cameras/ distare pticas/ palliare vesti-
bulū/susternere paulmētū/cōponere lectū plumis in
flatū/opertū cericis/obductū cortinis aut etiā cana-
peo. Scriptū est ei in psal. Non cū mouet accipiet
hec oīa neq; simul descēdet cū eo gloria dom' eius.
¶ Tercius liber de dānabili humane dissolutionis
egressu

Capitulum primum

Non est qui de cordis mundacla valeat gloriari
qm̄ in multis offendimus omēs. In epla co. et
si dixerim' q̄ pctū nō habem' nosip'sos seducimus
et veritas in nobis non est. Quis est qui velit illū ol-
tere cū ap'lo. nichil michi conscius sum: sed in hoc
iustificatus non sum. Quis est hic et laudabimus eū.
Job. Ecce inter sc'tōs nemo est mutabilis. celi nō sunt
mūdi in cōspectu ei': et in angelis suis reperit prauita-
tem: q̄tomagis abominabilis et inutilis est homo q̄
bibit aquā iniquitatis. In gene. p'uenit ergo deū
q̄ hoīem fecisset in terra. eo q̄ multa esset hoīs mali-
cia sup' terrā: et cuncte cogitatio hoīs cū tpe semp est
ad malū itenta. et ideo tactus dolore cordis intrinsec'
deleuit hoīem quē creauit. In euangelio. Porro sup

habundauit iniquitas et refriguit caritas multorum. In
psal. Dies declinauerunt simul iustiles facti sunt. non est
quod faciat boni non est usque ad unum. Quota pene vita mor
tali plena est peccatis et vix valeat inueniri quod non deulet
ad sinistram: quod non reuertat ad vomitum: quod non putrescat
in stercore quoniam potius gloriatur cum male fecerit exultat in
rebus pessimis. Tempus in epistola ad romanos. Repleti sunt omnes
iniquitate malicia/fornicatione/auaricia/nequicia/pleni
inuidia/homicidiis/contentione dolo malignitate/su
suratione/detractores deo odibiles/contumeliosi/su
perbi/elati/inueteres malorum/parentibus non obedien
tes/insolentes. incogniti sine affectione absque federe
et sine misericordia. talibus et peccatoribus mundus iste re
pletus habundat. hereticos et schismaticos: perfidos et ty
rannos simoniacos: hypocritas: ambitiosos: et cupidos:
raptores et predatores violentos: et exactores. vsu
rarios: et falsarios: impios et sacrilegos: proditoribus
et mendacibus: adulatoribus et fallacibus: garrulis
et versutis: gulosis et ebriosis: mollibus et immun
dis: pigris et negligentibus: adulteris et incestuosos:
vagos et prodigos: impetuosos iracundos: impatientes
bos et inconsistentes: veneficos et augures: peritu
ris et execratis: presumptuosos et arrogantibus: incre
dulis et despectis. Denique vniuersis viciis treritis. In
psalmo. Porro sicut deficit fumus deficiet. Et sicut
fuit cera a facie ignis: ita peccatores peribunt a facie dei.

C De doloribus quos mali patiuntur in morte.

Capitulum. ii.

M Alii siquidem quatuor dolores patiuntur in
morte. Primum dolor est angustia corporea tan
ta et tam grauis quanta et qualis non fuit nec est in

presenti vita ante dissolutionem illam. Quod in quibusdam et si non in omnibus apparet pre nimio dolore seiplos discrepantibus foris enim incomparabilis est violentia quando nexus illi et phisicales nodi inter corpus et animam disrumpuntur. Unde propheta lamentando ait in psal. Circūdederunt me dolores mortis. Non est membrum non est articulus in corpore: quod penitus non inuoluatur illo inexpugnabili dolore. Secundus dolor est quando iam plene defatigato corpore et suis exhausto viribus anima multo liberius videt tunc in momento occurrere omnia opera bona sua vel mala que fecit que omnia redeuntur ante oculos interiores: dolor iste tantus et retractio ista tam grauis est quam anima plurimum turbata cogitur quasi seipsam odisse. Unde dicitur in psal. Torrentes iniquitatis cōturbauerunt me. nota torrētes iniquitatis cum multo impetu veniūt et videntur diruere omnia in morte videbit malus omnia subito quae fecit opera bona vel mala. Tercius dolor est quando anima incipit tam iuste iudicare et sibi pro iniquitatibus suis singularia debita gehēne videt imminere. Unde in psal. Circūdederunt me dolores inferni. Quartus dolor est quando anima adhuc in corpore posita videt spiritus malignos ad decipiendum se paratos ubi tantus est dolor et timor quod misera anima licet exitura quod diu potest refugiat et tempus suae captiuitatis redimat ante quod de corpore ercat.

De aduentu christi ad mortē cuiuslibet hominis. Ca. iii.
Videt etiam tam bonus quam malus ante quod anima egrediatur de corpore christi in cruce positi. Malus ad cōfessionē ut erubescat se non esse redemptum sanguine christi sua culpa exigente. Unde de malis dicitur in euāgelio

Elidebunt in quē puplgerūt. qđ intelligitur de adue
tu xpi ad iudiciū ⁊ de aduentu ad diem mortis. bo
nas vero videt ad exultationē. habem⁹ ex vbiis apłi
qui ait. Et ſqz in diē aduētus eius. i. vſqz in diē mortis
qñ apparet tā bonis q̃ malis xps i cruce poſit⁹. ⁊ ipe
xps de iohāne euāge. ait. Sic eū volo manere donec
veniā. i. in virginitate pſeuerantem donec veniā ad
obitū eius. Quattuor nāqz legunt⁹ aduent⁹ xpi. duo
viſibiles. p̃m⁹ in mēte ad iudiciū. ſcđs i obitu cuiuſqz
fidelis. ⁊ uno inuiſibiles. p̃m⁹ in mēte p gřam. Eū in
euā. Ad eū veniemus ⁊ manſionē apud eū faciemus
Scđs in obitu cuiuſcūqz fidelis. Eū io. in apoca. Ae
niēſi. Eū dicē obitus qz obitū venit ei chuſus.

De putredine cadaverum   Capitulum. iiii.

In psalmo. Exibit ſpūs eius ⁊ reuertet in terram
ſuā: in illa die peribūt oēs cogitationes eorum.
Quot ⁊ q̃ti mortales de mūdane puiſſionis incer
titudine cogitāt: ſed ſurrepēte ſubito veniēte mortis
articulo repēte cūcta q̃ cogitāt euaneſcūt. In psalm.
Sicut umbra cum declinat ablat⁹ ſunt: ⁊ excuſſi ſunt
ſicut locuſte. Exibit ergo ſpūs eius ⁊ reuertet in ter
ram ſuā nō volūtarius ſed inuit⁹. Job. Quia cū volo
re dimittit que cū amore poſſe dit ac velit nolit conſi
tutus eſt ei termin⁹ qui p̃teriri nō poterit i quo terra
reuerſetur in terrā: qz terra es ⁊ i terrā ibis. In gene.
quidē. Naturale quidē eſt vt materiā in materias
reuerſat⁹. In psal. Auferet ſp̃m eoz et deficient et in
puluerē ſuū reuertent⁹. In eccl. Cū autē homo moriet⁹
hereditabit beſtias ſerpētes ⁊ vmes. iob. Oēs enī in
puluerē dormient ⁊ vermes cooperient eos pſa. Si
cut veſtimētū ſic comedet eos vermis ⁊ ſicut lanam

sic deuorabit eos tinea. Job. Quasi putredo cōsumē
dus sum ⁊ quasi uesimentū qđ comeditur a tinea. pu
tredini dixi: pater me⁹ es mater mea ⁊ soror mea ver
mibus. Homo putredo fili⁹ hoīs uermis quā turpis
pater quā turpis mater: quā abominabilis soror. Cō
ceptus est homo de sanguine per ardorē libidinis pu
tre factus: cuius tandē cadauer quasi funebres Xmes
assistent. Alius generat pediculos ⁊ lumbricos: mor
tuus generabit uermes ⁊ muscas. Ali⁹ produxit ster
cus ⁊ uomitū: mortuus producet putredinē ⁊ fetorem
Alius enī hoīem uicū impinguauit: mortuus uer
mes plurimos īpinguabit. qđ ergo fetidius humano
cadauere: qđ horribilius hoīe mortuo. cuius gratissi
mus erat amplexus in uita horribilis erit aspect⁹ in
morte: qđ ergo p̄sunt diuitie: quid epule: qđ honores
Diuitie enī nō liberabūt a morte: epule nō defendēt
a verme: honores nō eripiet a fetore. Qui modo se
debat in throno: modo iacet sepult⁹ in tumulo. qđ mo
do fulgebat ornat⁹ in aula: modo sordet nud⁹ in tum
ba. Qui modo uescebatur deliciis in cenaculo: modo
consumitur a uermibus in sepulchro.

De tristi memoria damnatorum Ep̄m. v.
In eccl. B̄ndicta carnis impi⁹ uermis et ignis
uterq; duplex. Interior ⁊ exterior. Interior que
rodit ⁊ urit cor: exterior que rodit ⁊ urit corpus. uer
mis inquit cori nō morietur ⁊ ignis nō extinguetur.
Judith H̄bit dñs ignem ⁊ uermes in carne cori ut
urant ⁊ sentiant vsq; in sempiternū. ysayas. Uermis
conscientie tripliciter lacerebit. affliget memoria tur
babit pena: torquebit angustia. In libro sapien. Des
cendent in cogitatiōe peccatorū suorū timidi ⁊ trāducēs

illos ex aduerso iniquitates eorū dicentes. qđ p̄fuit
nobis superbia ⁊ iactantia diuitiarū / qđ cōtulit nobis.
Transferunt illa omnia tan q̄ umbra / et sicut nautis
qui pertransit fluctuante aqua cuius cū perit nō est
inuenire vestigium: sic et nos nati continuo desinim⁹
esse. virtutisq; signum nullū valemus ostendere: sed
in malignitate nostra cōsumpti sumus. Cum ingenti
turbatione recogitabant que cum hīmis delectatiōe
gesserunt: vt simul⁹ memorie pungat ad penā / quos
aculeus nequitie stimulauit ad culpam.

C De inutili penitentiā dānatorum. Capitulum. vi.

Dicent inter se penitentiā agētes errauim⁹ a via
veritatis ⁊ iusticie lumē nō illuxit nobis. In Lu
ca. Tūc incipiet dicere montib⁹ cadue sup nos ⁊ col
libus opite nos penitebūt ad penā: sed nō cōuertentē
ad ventā: iusticiā enī vt qz noluerunt cū potuerūt cū
velint nō possunt. In Luca. Dedit enī deus eis locū pe
nitentie ⁊ ip̄i abusi sunt eo. p̄tereā dñes ille qđ cruciā
in flāma dicebat ad abrahā in Lu. Rogo te pater vt
mutas lazari in domo p̄ris mei. habeo enī. v. fratres
vt testē illis ne ⁊ ip̄i veniāt in hīc locū tormētorum.
Qui cū abrahā rñdisset: moysen ⁊ p̄phetas audiant
illos. subiūxit. non pater abrahā: sed si qđ ex mortuis
fert: ad eos penitentiā agerent: agebat ⁊ ip̄e penitēs
tiam in inferno: sed qz cognoscebat eā inutilem rogā
gault vt annūciaret hoc fratribus suis. quatin⁹ age
rent in hoc seculo penitentiam fructuosam: quia tunc
prodest homini penitere cum potest ipse peccare.

C De diuersis penis inferni. Capitulum. vii.

Dene autē infernales s̄m diuersa pctā sunt diuer
se. Prima pena est ignis. scđa frigus. De his

dicit dñs. Vbi erit fletus et stridor dentium: fletus propter
fumum ignis: stridor dentium propter frigus. Tercia erit
fetos. De his tribus dicit in psalmo. Ignis et sulphur et
spiritus procellarum. Quarta vermes indeficientes. unde
ysayas. Vermes eorum non morietur: et ignis non extin-
guetur. Quinta flagra percutientium. unde ysayas. Pass-
rata sunt iudicia blasphematorum et percutientes mal-
lei stultorum corporibus. Sexta tenebre palpabiles exte-
riores et interiores. unde Job. Terra miserie et tenebra-
rum ubi umbra mortis. Et alibi. Uada ad terram te-
nebrorum et optam mortis caligine. In psal. Et illud
in eternum non videbit lumen. Et alibi. Impii in tene-
bris conticescent. Septima confusio peccatorum. Tunc enim ut
legimus libri aperti id est conscientie hominum ut erunt
omnibus manifeste. Octava horribilis visio demonum
quod videbunt in executione flammarum et sintillarum de igne
ascendentium. Nona ignee cathene quibus ipsi singulis
membris constringentur. Prima est concupiscentie. scilicet
maliciorum. tercia luxuriosorum. quarta inuidorum et odium
habentium. quinta eorum quod in hoc seculo per flagella non me-
ruerunt castigari: sed quia exacerbarunt tamen peccatorum suorum
multitudinem ire sue non queret. sexta eorum quod in tenebris
ambulantes ad lumen verum scilicet ad christum venire lumen con-
tempserunt. septima contentium peccata sua ad penam con-
tentium. octava illorum quod in hoc seculo libenter vident ma-
la et faciunt. nona illorum quod per singula vicia sunt deflexi
qui ambulant in desideris suis et concupiscentiis suis.
¶ De ineffabili angustia damnatorum. Lxxviii.
In libro sa. Audetes turbabistur timore horribi-
li gemetes pro angustia spiritus et dicentes. Hi sunt
quos aliqui habuimus in verum et similitudinem inproperit.

nos autē insensati vitā illoꝝ estimabam⁹ infantīa ⁊ nō
nē illoꝝ sine honore. Ecce quō cōputatī sūt iter filios
dei: ⁊ iter sc̄tōs sors illoꝝ est. Supplicii erit maloz la
tueri gl̄iam b̄tōꝝ l̄z forte post finē iudicii. Beati q̄dē
visuri sūt reprobos ī tormētis: s̄m illō ī psal. Verabit
iustus cū viderit vindictā ipsoꝝ. reprobi x̄o non sunt
visuri beatos ī gl̄ia: s̄m illō ysaye Tolleat ip̄ius ne vi
deat gloriā dei. In li. sa. Talia dicēt ī īferno pctōres
qm̄ spes ip̄i tāq̄ lanugo est q̄ tollit a vēto. ⁊ tāq̄ spu
ma gracilis q̄ a pcella dispergit ⁊ tanq̄ fum⁹ a ven
to diffusus: ⁊ tanq̄ memoria hospitis vnus dies.

De igne gehennali.

Capitulum. ix.

Ignis gehēnalis lignis nutritur nec flatu succen
ditur s̄z a deo creat⁹ est inextinguibilis ab origi
ne mūdi. Job. Scriptū est enī Deuorabit eū ignis q̄
nō succēditur. creditur esse sub terris: s̄m illud pphe
te ysay. Infernus subter cōturbatus in occurſu aduē
tus tui. s̄z ⁊ oīs locus reprobis est penalis: qz semp se
cum deferūt cruciatū ⁊ vbiqz circa se tormentū incur
runt. Ezechiel pducā inquit ignē de medio tui qui co
medet te. Ignis autē gehēne semp ardebit ⁊ nunq̄ lu
cebit: semp vret ⁊ nunq̄ cōsumet: semp afficiet ⁊ nūq̄
deficiet. Est autē apud īferos summa tenebrarū obscu
ritas: imēsa penarū acerbitas īfinita miseriarū eterni
tas. In math. Ligatis īqd̄ manib⁹ ⁊ pedib⁹ mitte
eū in tenebras exteriores vbi erit flet⁹ ⁊ stridor dēntiſ
singula mēbra p suis pctis pp̄ia sustinebūt tormen
ta vt ī eo puniātur in quo peccauerūt. Scriptū est enī
per q̄ peccat hō p hec ⁊ torquet. Quā q̄ lingua peccau
rat cruciat⁹ ī līgua pp̄ q̄ diues clamabat p̄f abra
hā miserere mei ⁊ mitte lazā vt intigat extremū ol

giti sui in aquā ut refrigeret linguā meā. p. digitum
intelligit opatio digitis enī opamur: quasi dicat si mi
nimū operū lazari habere minorē penam sentirem.

De tenebris inferni. Capitulum. x.

Reprobi vero nō solū exteriorib⁹ s; interiorib⁹ te
nebris involuent: q; spūali pariter ⁊ corporali lus
ce carebūt. Scriptū est enī ysaie Tollat ipius ne vi
deat glām dei q; sol⁹ inferit i lucē sempiternā. tantā
aut i penis reprobi tollerabūt angustia vt vix aliqd
cogitare valeāt ppter penā: s; illuc dirigent iperū cogi
tationis vbi sentiūt vim doloris. Sane discipul⁹ qdā
ferē apparuisse magro post mortē quē cū magr̄ itelle
xisset fore dānatū q̄sult a deo. si aliq̄ q̄stiones ab ife
ris xterent: q; dī r̄ndisse. apud iferos nichil pter penā
esse Sicut ait salo. Nec opes/nec ratio/nec sciētia/nec
sapiētia ē apud iferos quo tu pperas. Erit enī repro
bis tāta mētis obliuio: tāta cecitas mētis: tanta cecī
tas ai: tāta pfusio rōnis vt raro vel nunq̄ ad cogitā
dū quicq; de deo possint assurgere/ needū ad cōfitem
dum valeāt aspirare: nā a mortuo perit pfessio tanq̄
ab eo q; nō est. Scriptū est enī in psal. Nō mortui lau
dabūt te dñe: neq; oēs q; descēdūt i infernū. ysaas.
Non infern⁹ cōfitebitur tibi neq; mors laudabit te.

De conuersione penarum. Ep̄m. xi.

Dimitte me dñe dicit Job vt plangā paululum
dolorē meū anteq; vadā ⁊ nō reuertar ad terrā
tenebrosam ⁊ opertā mortis caligine. Terrā miserie
et tenebrarū vbi vmbra mortis ⁊ null⁹ ordo s; semple
tern⁹ horroz inhabitat. ordo qdē erit in quātitate pe
narū. In euāge. qm̄ i qua mēsurā mēsi fueritis reme
tietur vobis vt q; grau⁹ peccauerit grau⁹ puniat. po

tentes ei potenter patienter tormenta. sed non erit ordo in
quantitate rerum et in qualitate elementorum. quia ignis exu-
ret et non lucebit ut feruat ad tormenta et non ad consol-
lationem inducenda. Job. quia de aquis nimis frigidis tra-
hibit ad calorem igneum: et de ardore nimio ad frigus
intollerabile ut subita contrariorum mutatio grauiorem i-
ferat cruciatum experimento cognoui quod aduersis si frigis-
cum statim adhibeas ardentior sentiat cruciatum

¶ De dissidentia damnatorum Epim. xli

Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet
eos. dictum est a similitudine iumentorum quod non ra-
dicantur euellunt herbas sed solummodo summitatem carpunt
ut iterum herbe renascantur ad passum. sic et ipsi quasi mor-
te depasti reuiuiscunt ad mortem ut eternaliter moriantur
Quid. sic et in consumptis tunc semper renascens non perit
ut possit sepe perire iecur. Tunc erit mors immortalis
tunc uiuunt mortui qui uide sunt mortui: querunt mortem
et non inueniunt quam uitam habuerunt et perdidit. Audi iohannem
in apoc. v. In diebus illis querunt homines mortem et non inue-
niunt eam. desiderabunt mortem et mors fugiet ab illis. Quia
mors quam dulcis esset quibus tam amara fuisti / te solam
desiderantem optabunt quam te sola vehementer oderunt.

¶ Cur reprobi nunquam liberantur a penis. Epim. xlii.

Nullus ergo sibi blandiatur et dicat in psal. quia deus
non usque in finem irascetur neque in eternum indignabitur
sed miseratione eius super omnia opera eius quia cum iratus est non obli-
uiscitur misereri. Nec quicquam eorum que fecit odit / assue-
mens in argumentum erroris quod ait dominus per propheta-
tam ysaia. Congregabuntur in congregatione unius fal-
cis in lacum et claudentur in carcerem et post multos dies ui-
sitabuntur. Homo namque peccauit ad tempus non ergo per-

niet in eternū. **O** spes inanis o falsa presumptio. Job
Nō credat frustra errore deceptus q̄ aliquo precio
redimendus sit. qm̄ in inferno nulla est redēptio. Con
gregabunt ergo pctōres in lacu & claudent̄ i carcerē
s. in inferno in quo sine corporib⁹ vsq; in diē iudicii
torquebunt̄. & post multos dies vcz post q̄ resurgent
cū corporib⁹ suis in nouissimo die visitabunt nō ad sa
lutē sed ad vindictā. qz post diē iudicii grau⁹ punien
tur. Sic & alibi dī in psal. Visitabo in virga iniquita
tes eoz & in xberibus pctā eoz. **P** redestinatis ergo
trascit de⁹ i paliter qz flagellat oēm filiū quem recia
pit. de quib⁹ illud accipit. Non in finē trascit &c. Res
probris aut̄ trascit eternaliter / qz iustū est vt qd̄ impi⁹
in suo preuaricat̄ eterno de⁹ vlciscat̄ in suo. nā lz pec
candi facultas illū dimittat. ipe ih̄ non dimittit vo
luntatem peccandi. Scriptū est enī in psal. Supbia
eoz q̄ te oderunt ascendit semper non humiliabunt̄
reprobi iā desperati de ventā sed mal̄ iustus odiū in
illis tm̄ exercet q̄ velint illi vīno non esse p̄ quē scilicet
unt se tā infelices esse dānatos. Maledicēt altissimo
& blasphemabūt excelsū conquerētes cū eē malignū
q̄ creauit eos ad penā & nunq̄ inclinet̄ ad ventā. Au
di lo. i apo. vi. Exando magna oīdit de celo i hoīes &
blasphemauerūt oēs deli. pp̄ plagā grādis. qm̄ ma
gna facta est vehemens. volūtas ergo dānari lz amī
serit ptātis effectū sp̄ tñ hēbit malignitatis affectū et
sp̄a erit i inferno supplicii q̄ fuerat i mūdo pccm̄. lz for
sā ibi pccm̄ sit sz nō meritū. Impi⁹ ergo qz sēp hēbat
i se restū ex culpa / sēp sentiet se cruciatū ex pena: qz
qd̄ ipe p pniām nō deleuit / dñs p̄ vīol gētiā nō remit
tit. **E**o magnā ergo p̄iet iusticiā iudicantis vt nūq̄

careant gehennali supplicio qui nunq̃ in hac vitavo
luerint carere pctō. Voluissent itaq; si possent viuere
sine fine vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt
enī q̃ semp in peccato cupiunt viuere: qz nunq̃ desinunt
peccare dum viuunt

¶ Testimoniū de suppliciis eternalib⁹. 'Ca. xlii.

Quis vnq̃ poterit habitare de vobis cū ardoris
bus sempiternis. Illic famus erit i furore ignis
ardens tota die ac nocte nō extinguet: sed ascendet
fumus eius in sempiternū. Gere. Dabo vobis in op^e
probatū sempiternū z ignominia q̃ nūq̃ obliuione de
lebit̃ Daniel. Qui dormierint i terre puluere euigila
bunt alii i vitā eternā. alii in opprobriū vt viuāt sem
per. Sap. Mortuo hoīe ipso nullas pes erit de eo huic
ex t̃plo veniet p̃ditio sua z subito p̃tereū nec hēbit vl
tra medicinā i leo iohā. apo. Si q̃s odorauerit bestia
z ymaginē ei⁹ hic bibet de vino ire dei z crucabitur
igne z sulphure z fumus tormentoꝝ ascendet in secus
la seculoz nec habebit requiem die ac nocte. Cōfir
mat hoc veritas q̃ damnandos i iudicio eternaliter
reprobabit dicens in Mathe. Ite maledicti in ignē
eternum q̃ paratus est diabolo z angelis eius si fm
iudicium diuinum i Deu. In ore duoz vel trium stet
omne verbum. quantomagis i ore tantozum virozū
deposita veritate constabit.

¶ De die iudicii

Capitulum. xv.

Ecce ergo dies dñi veniet crudelis z indignatio
nis plenus ire z furoris ad ponendā terrā in so
litudinē z pctōres ei⁹ cōterendos de ea. qm̃ stelle ce
li z splendor eaz nō expandent lumē suū. Obtenebra
tus est sol in ortu suo: z luna non splendebit in lumine

suo et visitabo super orbem mala et contra ipsos iniquitates
eorum et requiescere faciam superbiam infidelium et arrogan-
tiam fortium humiliabo propterea omnes manus dissoluentur
et omne cor hominis tabescet et conteretur torquens et dolores
tenebunt eos quasi perurientes dolebunt. unusquisque ad
proximum suum stupebit facies combusce vultus eorum. Sopho-
nias. Dies illa dies ire ut dies tribulationis et angus-
tie dies calamitatis et miserie: dies tenebrarum et ca-
liginis: dies nebulæ et turbinis: dies tube et clangoris
quia consummationem dominus faciet cum festinatione cunctis
habitantibus in terram. In Luca. Et superveniet repen-
tina dies illa tanquam laqueus in omnes qui sedent super fa-
ciem omnis terre. In Math. quoniam sicut fulgur exit ab
orientem et apparet usque in occidentem. Ita erit adventus
filii hominis. Apostolus. Dies enim domini sicut fur in no-
cte ita veniet: cum dixerit pax et securitas tunc repenti-
nus eis superveniet interitus sicut dolor in utero ha-
benti et non effugient

De precedente tribulatione. Capitulum. xvi.

In matheo. Precedet autem tribulatio magna
qualis nunquam fuit ab initio mundi usque modo neque
fiet nisi abbreviati fuissent dies illi: non fieret salus omni
caro. In Matheo. Surget enim gens contra gentem et
regnum contra regnum: et terremotus magni erunt per
loca: terrores de celo et tempestates et pestilentie et fames
et signa magna erunt in sole et luna et stellis: et in terris
pressura gentium pre confusione sonitus maris et flu-
ctuum: arescentibus autem hominibus pre timore et expe-
ctatione que supervenient universo orbi. surgent pseu-
do christi et pseudo falsi prophete et dabunt signa magna
et prodigia. Ita quod si fieri potest in errorem educantur ele-

eti. Apostolus ad corinth. Tunc reuelabitur homo peccator
et filius perditionis qui aduersatur et extollitur super
omne quod dicitur aut colitur deus ita ut in templo
dei sedeat ostendens se tanquam sit deus. quem dominus inter
ficet spiritu oris eius. mittetur autem Iheremias priusquam
veniet dies domini magnus et horribilis et conuertet corda
patrum in filios et corda filiorum ad patres cum quo
veniet Enoch. et prophetabunt In apoca. Diebus mil
le ducentis. lx. Anneti sacculi et cum finierint testime
nium suum bestia quedam ascendet de abisso. faciet
aduersus illos bellum et vincet illos et occidet: et corpo
ra eorum iacebunt in plateis civitatis magne: ubi do
minus eorum crucifixus est: et post tres dies et dimidium
spiritus vite intrabit in eos

¶ Qualiter veniet dominus ad iudicium. Epim. xvi.

In Ecce. Statim autem post tribulationem illo
rum dierum sol obscurabitur et luna non dabit lu
men vel splendorem suum et stelle cadent de celo et vir
tutes celorum movebunt et tunc apparebit signum fi
lii hominis in celo et plangent super eum omnes tri
bus terre. In apoca. Reges et principes tribuum et di
uites et fortes et omnis servus et liber abscondent se in
speluncis et in petris montium et dicent montibus et pe
tris. Cadite super nos et abscondite nos a facie seden
tis super thronum. et ab ira agni. quasi veniet dies domini
magnus ire ipsorum et quis poterit stare. In Matheo
Et mittet angelos suos cum tuba et voce magna et co
gregabunt electos dei a quattuor ventis celi a sum
mis celorum usque ad terminos eorum. Apostolus ad
Thimotheum. Tunc ipse dominus cum iussu et in vo
ce angeli et in tuba dei descendet de celo. In iohanne

Et omnes qui in monumentis sunt audient vocem filii
dei et procedent boni in resurrectionem vite. mali autem
in resurrectionem iudicii. In apoca. Mortui et infernus
dabunt mortuos suos qui in ipsis erunt et videbit omnis
oculus. et qui cum perpuerunt filium hominis venientem
in nubibus celi cum virtute magna et maiestate. Iſay
as. Veniet autem dominus ad iudicium non solum cum angelis
sed etiam senioribus populi sui. Salo. Nobilis in por-
tis quando sederit cum senatoribus terre. In Math:
Sedebunt enim et ipsi super sedes. xli. iudicantes duode-
cim tribus israel. Daniel. Aspiciebam inquit donec
throni positi sunt et antiquus dierum sedit. vestimen-
tum eius quasi nix candidum et capilli capitis eius
quasi lana alba. Thronus enim quasi flamma ignis. ros
te illius quasi ignis accensus finitus igneus rapidus
egrediebatur a facie eius. milia militum ministrabant ei
et decies centena milia assistebant illi. David in psal.
Deus noster manifeste veniet et non silebit. Ignis in
conspectu eius exardescet et in circuitu eius tempe-
stas valida. Nubes et caligo in circuitu eius iusticia
et iudicium preparatio eius. Et advocat celum des-
sursum et terram discernere populum suum. In Mat-
theo. Iam congregabuntur ante eum omnes gen-
tes et separabit eos ab invicem sicut pastor segregat
oves ab hedis. et statuet quidem oves a dextris / he-
dos autem a sinistris.

Et de potentia / sapientia / et iusticia iudicis. Lxxviii
Iſay. Quis tunc erit timor et tremor / Quis erit
fletus et gemitus. Iſay 66. Nam si colline celi con-
tremescunt et pauescunt adventum eius / et angeli pacis
amare flebunt / peccatores autem quid facient. In epistola. can.
c. ii.

Si iustus vix saluabitur impius et peccator ubi parebit.
Propterea clamabat propheta dauid. Non intres
in iudiciū cū seruo tuo: quia non iustificabitur in conspe
ctu tuo omnis viuēs. Si iniquitates obseruaueris do
minere dñe quē sustinebit. Quis enim nō timeat iudi
cem potentissimū sapientissimū et iustissimum. Sapiē
tissimum quē nemo potest latere. potentissimum quē
nemo potest effugere. iustissimum quem nemo potest
corripere. Job. Si fortitudo queritur robustissimus
est sapiens corde et fortis roboze. Si equitas iudiciū
nemo audet p me testimoniū reddere. Job. Si iusti
ficare me voluero os meum condēnabit me prauum
cum p̄babit. Etia si simplex fuero. Dauid. Ipse dixit
et facta sunt: ipse mandauit et creata sunt. Qui vo
cat stellas et dicunt: Assimus. et q̄ facit angelos suos
spiritus: et ministros suos ignē videntem. cuius volun
tati nil oīno resistitur. cui nullū verbū est impossibiles
cui flectitur omne genu celestium terrestrium et infer
norum. hunc ergo nemo potest effugere dicente pros
pheta Dauid. Si ascendero in celum tu illic es: si de
scendero i infernum ades. Ipse scrutatur renes et cor
da cuius oculis omnia nuda sunt et aperta: qui pluuie
guttas et arenas maris dinumerat deus scientiarum
prescius omnium et conscius singulorum. Occultus
oculorum omnium indagator. Nūc ergo nemo po
test latere: sicut dicit Apostolus ad hebreos. Nulla
creatura inuisibilis in conspectu eius. Ipse est iudex
iustus fortis et patiens. et multe misericordie: qui nec
preco/nec prece/nec amore/nec odio declinat a semī
ta rectitudinis: sed via regia semper incedens. Nullū
lūm malum preterit impunitum et nullum bonū irre

muneratum relinquit. Hunc ergo nemo potest cora-
rumpere. Juxta quod psalmista. Tu reddis singu-
lis fm opera eorum.

C De diuino iudicio.

Capitulum. xvi.

Quis autem non timeat illud examē. in quo idē
erit accusator aduocat⁹ et iudex. Accusabit eti-
am dicit in euangelio. Esuriui et non dedistis michi
manducare &c. Aduocabit cum subdit q̄ diu non fe-
cistis vni de minimis hīs non michi fecistis &c. Iudic-
abit cum inferet. Discedite a me maledicti &c. Non
erunt testes necessarij in illo iudicio: quia tunc mani-
festa erunt abscondita tenebrarum. Nichil enī occul-
tum erit quod non reueletur. Daniel Tunc libri con-
scientiarum erunt aperti: et iudicabuntur mortui ex
hīs que sunt scripta in libris fm opera eorum. quāt⁹
erit pudor in peccatoribus. quāta confusio cum eorū
nephandissima crimina: cunctis erunt liquide mani-
festa. Dauid. Beati quorum remisse sunt iniquitates
et quorum tecta sunt peccata. Ab illa sentētia nunq̄
poterit prouocari. In Iohanne. quia pater omne ius-
dictū dedit filio. In apoca. Qui aperit et nemo clau-
dit: os enim domini locutum est.

C q̄ nichil proderit damnandis.

Capitulum. xvii.

Ezechiel. Tunc non proderunt damnandis opes
nec defendent honores non suffragabunt amici
Scriptum est enim in ezechiele. Argentum eorum &
aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris
domini. In apoca. Flebunt et plangent reges terre
cum viderint fumum incendij propter timorem tor-
mentorū eius. ysa. Quid ergo facietis in die visi-
tationis et calamitatis de longe venientis: ad cuius

fugietis auxilium? vnusquisq; onus suum portabit.
Anima que peccauerit ipsa morietur. In Matheo.
O districtum iudicium in quo non solum de factis
sed de omni verbo ocioso quodcumq; locuti fuerint
homines reddituri sunt rationem: in quo vsq; ad no-
uissimum quadrantem exigetur debitum cuius vsurarius
quis ergo fugere poterit a ventura ira. Mittet ergo
filius hominis angelos suos et colligēt de regno ei⁹
omnia scandala. ⁊ eos qui faciunt iniquitatem: ⁊ alli-
gabunt fasciculos ad comburendum: et mittent eos
in camini ignis ardentis/ ibi erit fletus ⁊ stridor ven-
tium: et gemitus et euulatus et ululatus luctus ⁊ cru-
ciatus: stridor et clamor: timor et tremor: dolor ⁊ la-
bor: ardor et fetor: obscuritas et anxietas: acerbitas
et asperitas: calamitas et egestas: angustia et tristitia:
oblitio et confusio: torsiones et punctiones: ama-
ritudines et terrores: fames et sitis: frigus ⁊ cauma
sulphur et ignis ardens in secula seculorum.

ExPLICIT liber de vilitate conditionis humane
parisius Impressus in vico maturinorum per ma-
gistrum Petrum le Dru pro Johanne Petit libra-
rio cōmorante in vico sancti iacobi: ad inter signum
leonis argentei.

C De proprietatibus romanorum.

Alte omnia sapientes sunt romani ut faciāt ma-
lum: bene autem facere nesciunt. Hi inuisi terre
et celo ⁊ utriq; iniecere manus. Impii in deum teme-
rari in sancta sedicioſi inuicem emuli i vicinos inhu-
mant in extraneos: quos virūq; amantes amat ne-
mo. et cum timeri affectant ab omnibus omnes ti-
meant necesse est. Hi sunt qui subesse non ſuſtinent.
preſſe ſemper volunt: prodeſſe vero non noſcunt ſu-
perioribus infideles inferioribus iportabiles. Hi laue
recundi ad petēdum/ ad negandum frontoſi. Hi iuri-
poſiti ut accipiant: ingrati ut acceperunt. Docue-
runt linguam ſuam gaudiū loqui cum operantur exi-
gua. largiſſimi promiſſores et pauciſſimi exhibitores.
bladiſſimi adulatores et mordaciſſimi detracto-
res. Ampliſſimi diſſimulatores et maligniſſimi pro-
ditores.

C Nec de proprietatibus romanorum.

15069

Loth

M 1 1

P O N G T E T C V

de) zanyuwn ahpottbnoo stettllav eb
tucce) ttoq nash tot nua el sw
de ,santl it .equt .nthod .ellit no t

---46 .8.....7E81752.

Enkm lla ot mwomnu .(SCE.75) YATTU
Jalld ent ut ,mwam naitlre ent ut yoo
-led ent wort glnno ,mwom yqos bro
-nrtq tuobow ent ut no .(atallmo
-ter ,tenceller ,752 ,it naitlre
naptlrezevrey ,teldean nra (ttel) t
ab) anolavreuo lertutlro nra la
-toillect ab ,stutcone obomcon ab
ent ot bentol at "nrtomnon andit

Call no. *Incunabula*
I-94
(Go ff)

